

- 1712.
25. Stahl, Georg. Ernestus : De Deo, auctore verae medicinae
25. ^a Hy. Syring, Jo. Samuel : De jure recentalis. In: Vol. 1. 1712 - 1738
- 25a. Hy. Syring, Jo. Samuel : De clementione processu forensi
26. ^b = Thomae, Christianus : De pactis futurorum operationum
26a. ^c = Thomae, Christianus : De origine ac progressu
processus inquisitorii contra sages 3. Jaenst.
1712, 1729 - 1740
26. ^d = Thomae, Christianus : De usu poacheri denunciacione
2 Jaenst.
27. ^{a, b, c} = Thomae, Christianus : De usu poachinge factiarie
ac imperientis manutentione 3. Band
1713 - 1732
30. ^d = Thomae, Christianus : De usu poachinge titulic
institutionum de his, qui sui vel aliorum iuris
sunt. 3. Jaenst. 1712, 1728 - 1729.

50/2
37.
**DISPUTATIO JURIS CANONICI
DE
ORIGINE
A C 1712. 296
PROGRESSU PRO-
CESSUS INQUISITORII
CONTRA SAGAS,**

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO WILHELMO,
PRINCIPĒ BORUSSIÆ, MARCHIONE BRANDENB.
DUCATUS MAGDEB. GUBERNAT. &c. &c.

P R A E S I D E
DN. CHRISTIANO THOMASIO,
POTENTISSIMI BORUSSIÆ REGIS CONSILIARIO INTIMO,
UNIVERSITATIS FRIDERICIANÆ DIRECTORE AC PROFESSORE
PRIMARIO, ET FACULTATIS JURIDICÆ ORDINARIO,
PLACIDO ERUDITORUM EXAMINI SUBIICIT
Die xxx. Aprilis A. M DCC XII.

H. L. Q. C.
JOHANNES PAULUS IPSEN,
HUSO-SLESVICO NSIS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
APUD JOH. CHRISTIANUM HENDELUM, 1729.

DISSERTATIO.

DE
ORIGINE AC PROGRESSU PROCESSUS IN-
QUISITORII CONTRA SAGAS.

§. I.

Copus Dissertationis præsen-
tis est, doctrinam sanam de Crimi-
ne Magiae, haetenus crude (a) pro-
positam, alio modo proponere, ut
aptior sit ad palatum eorum, qui
præjudicio auctoritatis nimis ad-
huc immersi sunt (b). Cum e-
nim ipsi Jovem lapidem jurent, persuasionem de
pactis

*Scopus Dis-
sertationis,
succurrere
imbecillitati
errantium.*

(a) Scilicet a Dn. Præside &
Dn. Reichio in hujus Disp. inau-
gurali de Crimine Magiae anno
1701. habita. Crude autem pro-
poni hic voco, si veritas aliqua,
qua communiter haetenus pro
errore fuit habita, proponatur
cum rationibus etiam palpabili-

bus & evidentissimis, absque
precedente præparatione osten-
sionis, vel obiter saltē & quasi
aliud agendo factæ, unde per-
suasio communis vere erronea
originem & initium sumpse-
rit.

(b) Est hoc præjudicium
A
com-

pactis diaboli cum sagis esse longe antiquissimam; & cum ipsa, si non creatione, saltem cum lapsu hominis coepisse; & adeo haec tenus valde scandalizati fuerint, quod alii ausi sint, rem intuitu totius humani generis per tot seculorum decades publicæ fidei, his ultimis demum mundi temporibus, in dubium vocare (c); tentabimus, an iis, aut horum similibus, forte ruborem executere possimus, si ad oculum ostenderimus, persuasione publicam de pactis diaboli cum sagis deque ejus cum ipsis concubitu & conventibus sagarum, esse valde recen-

commune humano generi, ut omnes a nativitate prajudicio auctoritatis simus immersi, & credamus, opiniones communales eti maxime erroneous, perpetuo pro veris esse habitas, & indignemur illis, qui contrarias assertiones etiam evidentissime demonstrant. Recordatur adhuc ipse Dn. Praeses, quid ipsi in simili causa olim acciderit, cum Pufendorfius immortale illud opus de J. N. & G. ederet, de quo jam dixit *in diff. proœm.*
ad Inst. jurispr. divinæ §. 6.
&c.

(c) Pertinet huc potissimum scriptum Pastoris cuiusdam tum temporis in Patria mea virulentissimum, anno 1715. Hamburgi editum; ab Auctore for-

te bona fide collectum sub titulo vermoffener Hexen- und Zauber-Advocat. Dolet equidem Dn. Praeses, quod Auctor magno, quamvis vano impetu, veritatem illam *in d. diff.* propositam aggredi & destruere conatus fuerit. Cum vero experientia testata fuerit, ejusmodi scriptis nil nisi nuditatem erroris communis magis magisque detegi, & veritatem magis magisque per tales erroris vulgaris promachos propagari; non irascitur, sed potius auctorem & ejus similes misericordia divina [quam ipse haec tenus per aliquot annorum decades indultu suorum prajudiciorum expertus est] abundantissime ex sincero cordis affectu commendat.

recentem, & ætatem diaboli, ex ista publica persuasione, cum sagis pacta expressa facientis, vix sesqui seculum excedere. (d)

§. II.

Quod autem titulum dissertationis nostræ fecerimus de ortu ac progressu processus inquisitorii contra sagas, ideo factum, ut una quasi fidelia duas dealberimus parietes, hoc est: initio docebimus, persuasionem communem & publicam de modo memoratis actis vel agendis diaboli cum sagis, non fuisse receptam ante institutionem processus inquisitorii contra sagas; processum autem inquisitorium contra sagas ostendemus incœpisse demum sub finem seculi decimi quinti. Deinde probabimus, istam persuasionem publicam de hisce agendis diaboli cum sagis, esse adhuc multo recentiorem processu inquisitorio contra sagas, & demum, si non sub finem, certe post medium seculi decimi sexti ab Inquisitori

A 2

(d) Quis enim non erubet, nisi omnem pudorem ejuraverit, qui convincitur errorrem aliquem quem credit fuisse antiquissimum, esse tam recentem. Notanter vero dico, *persuasionem publicam*. Cum autem nulla persuasio erronea in momento publica & communis fiat, quæ non antea per sensibile aliquod temporis spatium, pro diversitate circumstantiarum aliquando valde diuturnum,

privata fuerit, inde & infra suo loco docebimus, prima initia persuasionis illius privata de pactis diabolicis cum sagis, de concubitu diabolico cum iisdem, & de conventu sagarum; sed utrumque breviter & quasi per indicem: cum prolixior & eruditior ejus rei demonstratio postulet volumen aliquod ingentis molis, & transcendat terminos disputationis, quam meditamur, academicæ.

4 DE ORIGINE AC PROGRESSU

sitoribus pravitatis magicæ fuisse defensam & propa-
gatam.

*Cur sagas
rum tantum
in titulo sa-
bia memoriæ.*

Quod vero titulus de sagis loquatur, non ideo fa-
ctum, ac si vellemus excludere mares a consideratio-
ne præsentis dissertationis; sed ut hic aliquid in-
dulgeremus communi loquendi usui, (e) haud
dubie a primis Inquisitoribus originem ducente, ut qui
anxie, quamvis ineptis plane rationibus, demon-
strare annisi sunt, sceminas præ maribus criminis
magiae esse magis obnoxias. (f)

§. III.

(c) Appellamus enim adhuc liebrium vitiorum fundamen-
tum sit avaritia, quod mulieres
hodie processum contra magos
Den Heyen Proces.

(f) Vid. Malcus Malefic.
Parte I. qu. 6. p. 91 - 104. Ut præ-
gustum de hujus auctoribus le-
ctor habeat, sequentia inde ex-
cerptimus. Primaria ratio quam
afferunt, hæc est: dicunt tria esse
in rerum natura, linguam, malitiam
Ecclesiasticorum, & scemnam,
quæ medium in bonitate & ma-
litia tenere nesciant. Unde post
locos communes contra malitiæ
Ecclesiasticorum absque
judicio allatos, quos utique in
honorem ordinis ecclesiastici
referre abstinemus, multa de-
blaterant contra mulieres: quod
mulier sit necessarium malum,
naturalis tentatio &c. quod mu-

§. IV.

stium

PROCESS. INQUIS. CONTRA SAGAS.

§. IV.

Ut vero omne litigium de vocum significatione tollatur, sagam definio: quod sit *femina*, pactum cum diabolo faciens expressum cum abnegatione fidei, item concubitu ejus utens, & in solenni aliarum sagarum conventu eum sub specie hœdi vel simili apparentem impudicis & turpissimis actibus adorans. (g).

§. V.

Jam ad rem. Videamus, an persuasio illa publica *Probatur sagas non exti-*
de TALIBUS (h) sagis fuerit ante introductum processum *gas non exti-*
inquisitorium recepta. Negamus. Ubi quidem jure *esse ante in-*
stricto uti poteramus a probatione negativæ abstinentia. *productum*
Sed tamen, ut eo palpabilior reddatur error communis, *processum in-*
utemur inductione, ostensuri, tales sagas & sacræ literis *quisitorium.*
& Juri Justinianeo, & Juri Canonico, & Legibus Fran-
corum antiquiori, fuisse incognitas (i).

§. VI.

rium, de muliere ex costa curva creata, non sine ratione blasphemia fuisset accusatus. At cum illi domini in sancto actu hæretificationis & sagificationis constituti sint, ipsis licet omnia,

(g) Conf. *Differ. Dn. Præsidis de crimine magia* §. 12.

(h) Hic est momentum totius controversiae. Concedimus, magorum uriusque fexus mentionem fieri in Scripturis, Jure Civili, Canonico &c. Sed ne-

gamus uspiam ibi doceri, quod magi pacta cum Dæmone expressa fecerint, ejus concubitu usi fuerint conventus solennes cum aliis sagis celebraverint &c. In primis autem in sequentibus solliciti erimus de pactis diaboliciis.

(i) Unde non curamus fabulas poeticas, Apuleii opera vel Asinum aureum, & similia scripta, quibus valde deletantur in questione de sagas.

§. VI.

*Non in
Scriptura
Sacra.*

Quod de talibus sagis vero nihil exstet in Scriptura Sacra, vel inde fortissimum argumentum sumere licet; quod ipsi primi Inquisitores contra sagas constituti, ubi de pacto sagarum cum diabolo loquuntur, salem obiter ex scriptura afferant, quod sagae pactum fecerint cum inferno & foedus cum morte; (k) & quod Theologi ac JCTi Pontificii communiter (l) nullo alio argumento utantur pro adstruendo pacto illo, quam isto Esaiæ dicto. Ad quod tamen multiplex est responsio.

§. VII.

existentia Apulejani illi sagis; qui utinam semper aurei & non saep lignei essent. Conf. Johann Wagstaff von der Hexerey c. 2. Horatium Epist. ult. in fine. Nec L. 4. Nat. qu. c. 7. Luciani Philepseudeis.

(k) In Apologia Malleo Mafef. præmiflo. *Mundi vespere ad occasum declinante, insolitam quandam hereticam pravitatem in agro Dominico succrescere fecit [Satanas]; heresi inquam maleficarum, a principaliori in qua vigore noscitur sexu, denotando. Quod dum innumerus machinatur insultibus; hoc tamen in singularis, quod cogitatu terrible, Deo nimium abominabile,* &

omnibus Christi fidelibus odibile cernitur, operibus expletur. EX PACTO ENIM CUM INFERNO ET FOEDERE CUM MORTE fidissimæ servituti pro eorum pravis explendis spurciis se subiiciunt.

(l) Torreblanca de Magia L. 2. c. 6. ab init. *Hoc pactum [demoniacum] affirmat communis Theologie & jurisprudentiae schola cum Prophetâ Dn. Isaiâ c. 28. Percussimus foedus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Quod D. Thomas satis probabili interpretatione Magis accommodat, ut & Pontifices Joannis XXII. in extravag.*

CON-

PROCESS. INQUIS. CONTRA SAGAS.

§. VII.

1) Enim apud Esiam est locutio metaphorica, *Respondetur* quæ proprie nequidem de pacto tacito intelligi potest, *ad textum tantum abest ut de expresso.* 2) Thomas, ut infra vi. debimus, explicuit saltem de pacto tacito. 3) Dubium, an textus hebraicus ibi loquatur de inferno, annon potius de sepulchro, ut contextus ostendit (m). 4) Non magis pactum expressum cum diabolo inde probari potest, quam pactum expressum cum morte. (n)

§. VIII.

Novissime tamen Torreblanca (o) novo argumen-
to utitur ex Scripta S. unde probare vult; dæmones cum
hominibus libenter pacta inire, quia Christo Domino
ausi fuerint pacti conditionem offerre. (p) Erfi enim per
id directe non probetur pactum diabolicum cum sagis,
sufficiet tamen, quod exinde probetur diaboli in forma
corporea apparentis desiderium pacta ineundi cum ho-
minibus; cum de desiderio hominum improborum
pacta

Item ad ex-
emplum Sa-
tane pactum
offerentis
Christo,

contra Magos, *qua incipit su-*
per specula, & Sextus V. in
bulla contra Astrologos anno
1591.

(m) Conf. Pasor. Lex. Græ-
cum voce ἀδν̄ς. Nec putet, nos
cum iis facere, qui per Scheol
hebraicum semper putant intelli-
gi sepulchrum.

(n) Et vel ex hoc solo debe-
rent, qui sagarum existentiam

ex Scriptura probare intendunt,
cognoscere, quod impudentiores
sint quam ipsi Pontifici: cum
hi bene cognoverint, terminos
Magorum in S. Script. sèpius
ocurrentes non probare pacta sa-
garum cum Diabolo.

(o) d. L. 2. c. 6. n. 3.

(p) Matth. c. 4. *Hac omnia*
tibi dabo, si cädens adoraveris
me.

pacta ineundi cum diabolo a nemine, quod credam,
dubitatum fuerit unquam; & experientia tantum
non, proh dolor! quotidiana istud desiderium probet.

§. IX.

Scilicet, ejus loci interpretationem apud Protostantes esse dubiam. Haberet utique illud argumentum magnum pondus, si modo haec tenus sufficienter probatum fuisset, dæmonem in forma corporea salvatori apparuisse. Jam cum id nondum fuerit factum, licet nobis cum Theologis quibusdam protestantibus (q) tamdiu de ea expositione dubitare; in primis cum haec tenus a nostratis pro articulo fidei non fuerit agnita (r)

§. X.

(q) Ita Theodorus Beza in *Luc. 4. v. 5.* *Hoc videtur satis ostendere, hec omnia per visionem quandam, non corporali transvectione & ostensione esse gesta.* *Quomodo nempe humanitus videre potuisset omnia regna orbis, & gloriam ejus in momento?*

(r) Nec de ea quicquam existat in Augustana Confessione. Unde mirarer, qui fieri potuissent, ut propter dubium hoc a Dn. Praefide alibi propositum, tantis animorum motibus effervescent etiam illi, qui alias prætendent maxime sedatos affectus possidere; nisi constet

eos, qui sanam rationem docent esse abjiciendam tanquam penitus corruptam, non posse non etiam omnem interpretationem rationabilem Scriptura S. simul recicare, & sub hoc prætextu in primis occultare alte radicatum odium erga Reformatos, quories talibus interpretationibus utuntur. Nos vero credimus, salva coeterum religione Lutera na posse a nobis retineri interpretationem Bezae ut piam, aut certe ut non impian, præfertim, cum insuper non meminerimus, etiam in Formula Concordia circa expositionem hujus dicti aliud quid esse ab Aucto-

§. X.

Porro in jure civili nihil legitur de sagis, pæta *Non in jure*
cum diabolo facientibus, aut cum eo concubentibus *Justinianæ*,
aut conventus solennes agentibus. Sedes materiae est
in titulo de maleficiis & Mathematicis (s), ex quo ta-
men ne ipse quidem Petrus Binsfeldius (t), magnus
alias fabularum illarum defensor, argumentum ali-
quod desumere ausus est (u).

§. XI.

Pergo ad ius canonicum. In decreto tantum ab- *Non in de-*
est, ut defensores erroris communis aliquid pro sua *creto.*
sententia inveniant, ut potius graviter ipsis obstant in
quaestione, quæ de sortilegio & sortilegis agit (w), ca-
nones duo, alter ex concilio Anquirense (x), alter ex
Isidoro (z), desumtu.

§. XII.

In decretalibus Gregorii IX. (z) nullus titulus *Nec in de-*
de cretalibus.

Auctoribus determinatum.

(s) Vide Jac. Gothofred. ad l.
5, seq. C. Theodosiani de malef. &
mathem. Tom. III. p. 21. seq.

(t) Petrus Binsfeldius Theolo-
gus Treuirensis anno 1591. edidit
commentarium in illum titulum
codicis justiniæ.

(u) Etsi in illo tractatu perpe-
tuo textus juris civilis misere tor-
queat ad hypotheses inquisitorum
magicæ pravitatis; et si in tractatu
præmisso *de confessionibus ma-*
leficorum & sagarum p. 33. seq.
assertionum de pacto diabolorum

cum sagis inepte probare velit.

(w) Quæ est quaestio 5. cau-
sa 26.

(x) Can. Episcopi 12. ibid. ubi
notentur in primis verba: *quod*
qui talia & bis similia credit,
fidem perdidit &c. Meretur ca-
non totus, ut perlegatur. Et in eo
refutando valde se torquent sagi-
fices, de quo infra suo loco. Conf.
interim Wagstaff von der Hexen
rey cap. 4. p. 66. 69. 80.

(y) Can. Nec, mirum 14. ibid.

(z) Nam sextus decretalium,

B

item

de sagis aut veneficis, sed saltem de sortilegiis. Sed ibi nihil de pacto aut concubitu diaboli cum sagis, aut de sagarum conventu.

§. XIII.

Quæ hactenus de jure civili & canonico diximus,
valde illustrantur ex loco insigni Erasmi Roterdami,
pore Era *ubi postquam narraverat quandam relationem de*
sing notavit. mago quodam, horrendis solennitatibus diabolum
 conjurante, miratur, unde hoc novum criminis genus, juri civili & canonico incognitum, novissimis de-
 sum temporibus ortum fuerit (a).

§. XIV.

item Clementinæ, & extravagantes tam communes quam Joh-
 XXII, jam ad tempora post intro-
 ductum processum inquisitorium ab Innocentio III, spectant.
 Interim in his omnibus ne-
 quidem titulus de sortilegiis exstat.

[a] Vid. noviss. edit. Epist. Era-
 smi Epist. 91. anno 1500. scripta
 p. 82. seqq. *Quod tandem hu-*
ic monstro vocabulum inde-
mus? Nam Chaldeorum, ge-
nethiacorum, mathematico-
rum, maleficorum, Pythoni-
*corum, divinorum, haruspici-
 cum, augurum, ariolorum, ne-*
cromanticorum, geomantico-
rum, sortilegorum, incantato-
rum, uia levia nomina nihil

etiam ad hujus sceleris atroc-
tatem facere mihi videntur - -
Et manum quidem consulto-
res hebreorum leges capitali
suppicio damnant; impera-
toria vero haruspicum & au-
gurum superstitionem & atroc-
cissimis verbis infestantur - -
& ipsis ulti orbi gladio, incen-
tio addicunt - : id quod ap-
paret in codice titulo de male-
ficis & mathematicis, ubi &
glossema vere, ut Accursiani
loquuntur isti, notabile, sed
atro carbone notandum: quip-
pe quod haruspice pro monu-
mentorum & avium obser-
vatore nimis ridicule inter-
pretatur, tum sacerdotem
pro necromantices doctore
expo-

§. XIV.

Neque de pacto & concubitu diaboli cum sagis *Nec in legibus veterum Francorum; quin bus veterum potius & apud hos persuasio hodie communis pro ma. Francorum.*
xime haeretica vel pagana & capitali pœna punienda fuit habita (b).

§. XV.

exponit; & item alia quædam nescio magisne barbare an ineruditæ, omnino tamen deridicule: que mihi tamen neutram sunt nova, cum toto digesto istiusmodi portenta ita passim occurvant, ut affueti mihi ne risum quidem iam moveant, nedum stomachum. Sed ad rem. Decreta vero pontificia, & item epistola, quas decretales vocant, ubi de sortilegiis & id genus damnamis superstitionibus menerunt, hujusmodi maleficium ne verbo quidem attingunt; sive, quod ea seculane suspicionem quidem tantæ iniquitatis habuerunt; sive quod qui a literis prodiderunt, mortalium auribus parcendum esse putarunt. Obiter & illud noto: in verbis præcedentibus quædam sunt indicia ac si Erasmus istam relatio nem saltem secundum quas-

dam circumstantias non habuerit pro vera: Cæterum, ut mihi post visum est, & fere sum hujusmodi famæ per quam avitus. Sed haud etiam conjectura consequor, quid genius ille malus captarit &c. & in sequentibus versic. Ibi Theologus tum frequenti concione &c. & porro: Narravit mihi Officialis prodigiosa quædam &c.

(b) Huc pertinet capitulatio de partibus Saxonie cap. 6. (apud Baluz Tom. I. f. 251. sequ.) Si quis a Diabolo deceptus crediderit secundum morem paganorum, virum aliquem aut fæminam strigem esse & homines comedere. & propter hoc ipsam incenderit, vel carnem ejus ad comedendum dederit, vel ipsam comedetur, capitum sententia puniesur. Adde Karolomanni Capitulare secundum an-

§. XV.

*Respondeatur
ad capitu-
lum ex lege
Salica.*

Et quamvis in lege Salica videatur plane contrarium esse receptum de potentia strigarum (c), adeoque communis doctrina de eadem in lege Salica jam fuisse confirmata; id tamen hactenus dictis minime obstat potest, quia lex Salica diu ante fuit condita, quam Franci ad Christianismum se converterent: (d) unde & frustra in ea testimonium querit Bodinus [e].

§. XVI.

n° 743. & annexum ibi indicamus superstitionem & pagano-
rum (ap. Baluz. Tom. I. fol. 151.) ubi inter alia inter paganas heyl-
nische Übergläubiken refertur n.
12. de incarnationibus, n. 13 de
auguriis, vel avium veleguo-
rum vel boum stercore vel stier-
nutatione, n. 14. de divinis vel
sortilegis, &c. Item n. 30. de eo
quod credunt, quia feme tu-
nam commendent, quod possint
corda hominum tollere juxta pa-
ganos.

(c) *Capit. 87.* Si quis alterum
hereburgium clamaverit, hoc est
strioportium, aut qui æneum
portare dicitur, ubi stræ conci-
nunt, & convincere non potue-
rit, 2500. denariis culpabilis judi-
cetur. Si quis mulierem inge-
nuam striam clamaverit, aut me-

tricem, & convincere non po-
tuerit 7500. denariis, culpabilis
judicetur. Si stræ hominem co-
mederit, & convicta fuerit, 8000.
denariis culpabilis judicetur.

[d] Vide Baluz. & Wendelinum ad legem salicam.

[e] De magorum Dæmonomania l. 2. c. 4. p. 293. ubi ex d.
capit. probare vult, quod in con-
ventu sagarum quidam sartagi-
nem aut æneum aliquod argente-
umve vas deferant, ad festa sua so-
lennius celebranda. Unde po-
tius argumentum invertendum,
& dolendum, quod sagrifices ho-
diernia primævo veterum Fran-
corum & Germanorum Christi-
anismo ad pristinas supersticio-
nes paganas ex diaboli deceptio-
ne ortas, iterum fuerint relapsi.

§. XVI.

Interim ex ipsis legibus, ut & ex libello Agoberti *Illustrantur*
Episcopi Lugdunensis appetet, istas superstitiones ex *dida ex loco*
paginissimo ortas, tam firmiter inhaessisse animis popu
li, ut vix adhortationibus doctorum & legibus pœnali
bus inde tolli potuerint (f).

§. XVII.

(f) Scriptit Agobertus anno 833, libellum contra somnia plebis (contre la resvicerie du peuple) unde sequentia excerptis Naudæ.
Apolog. pro iis qui falso de magia suspecti fuerunt cap 7.p. 85. edit. Parif. Credidisse scili,
,,cet illis temporibus populum ex
,,os, qui in primo capit. Capitula
,,ris Caroli M. & Ludovici Pi[er] [pa
rum apte versio germ. im ersten
Hauptstück der Capitells Herren
der Könige Caroli M. und
Ludovici des Gutwilligen]
,,properea Tempestarii sive im
,,misfores tempestatum appellati
,,fuerint In cit. loco quidem tem
pestariorum mentionem non in
venio; sed alibi tamen memoran
tur tempestarii vel tempestuarii
nt in Capit. Caroli M. de anno
789 c. 62. (apud Buluz. Tom. I.
fol. 235.) in capit. incerti anni c.
40. (apud eund fol. 5.), in Ca
pit. Caroli & Ludovici Lib. I.

*cap. 62. p. 713. & lib. 6. cap. 374.
p. 990. & in capit. Herardi Turo
nenſ. capit. 3. p. 1287.)* potuisse
,,turbare aerem, & pro lubitu
,,tempestates excitare; eamque
,,opinionem illo tempore valde
,,communem fuisse, quod hi in
,,cantatores per tempestates a se
,,excitatas corrumpant frumenta
,,& fructus agrorum & arborum,
,,eosque postea vendant certis
,,quibusdam incolis nescio cu
,,m Magodæ, quotannis navi
,,gia per aerem parantibus, &
,,advenientibus ad illos tempe
,,starios, & fructus venditos ab
,,his in navigiis per aerem iterum
auferentibus. Addit Agobertus,
,,quod ha[n]e nuge tam firmiter
,,se insinuaverint in animis
,,plebis, ut ipse vix potue
,,rit tres viros & unam fo
minam a morte liberare, cum
,,populus sibi persuasisset,
,,esse illos homines cives Ma

§. XVII.

*Et Johannis
Sarisberien-
sis.* Imo adhuc seculo duodecimo, apud eruditum,
pro moribus illorum temporum, Johannem Saris-
beriensem Episcopum Carnotensem (g), nulla men-
tio pactorum diabolicorum & reliquarum nuga-
rum

„godiz, singulari fato ex navi-
„bus delapsos, &c. Tandem
„claudit libellum pulchra hac
„sententia: Tanta jam stultitia
„oppressit miserum mundum,
„ut nunc sic absurdæ res credan-
„tur a Christianis, quales
„nunquam antea ad credendum
„poterat quisquam suadere pa-
„ganis [scil. ut intelligo, Roma-
„nis, conf. suprā §. 5 lit. i.] Hac
occasione tamen liceat nobis ad
statum controversiarum supra §.
I. lit. d de persuasione pu-
blica formatum jam illud addre-
re: persuasionem publicam ali-
am esse plebis, aliam Doctorum
& magistratus. Dum docemus
persuasionem publicam de po-
testate sagarum esse valde re-
centem, intelligimus persuasio-
nem publicam doctorum &
magistratus. Nam persuasio
publica plebis apud Germanos
haud dubie antiqua & ex pag-
anism retenta fuit. Quanquam
tamen & illud addendum:

eriam plebem tum quidem su-
perstitione multa de potestate sa-
garum credidisse; nondum ta-
men de pacto aut concubitu cum
diabolo aliquid in illis superstitionibus
legi. Unde dicitur *in d. cap. 3.* Herardi Turonensis,
quod in synodo debeant specia-
liter ventilari caufæ, *de ignotis
angelorum aliorumque san-
ctorum nominibus, ut non
recitentur.* Et *de maleficiis,
incantatoribus, divinis, for-
tilegis, somniariis, tempesta-
riis, & brevibus pro frigori-
bus, & de mulieribus venefi-
cis, & quæ diversa FINGUNT
portenta, ut prohibeantur, &
publice penitentiae multentur.*

(g) Scriptis sub Friderico I.
Imperatore anno 1146. conf. Ioh.
Baleum *Cent. 4 de Script. Anglie*
unde summarium vita Johannis
Sarisberiensis præmissum est ejus
Metalogico in edit. Lugdun, Ba-
day, 1639.

rum (h). Quin potius ex eo videre licet, quod illis temporibus ne quidem tanta potestas nocendi beneficis fuerit adscripta a sagacioribus, quanta ea hodie esse creditur. (i).

§. XIX.

Uti vero ex hac tenus dictis patet, persuasionem *Origo pro publicam, de paectis & concubitu diaboli cum sagis, de ccessus inquisitorii contra sagarum conventu, de transmutatione earum in bestias, &c. ante processum inquisitorium ab Innocentio III. initio seculi decimi tertii introductum (k), animis doctorum & magistratum se nequaquam insinuasse; sed potius fidem talium nugarum pro crimine fuisse habitam: ita porro recta ratio ostendit, originem processus inquisitorii contra sagas in novioribus adhuc quærendam esse temporibus, partim quia est species processus inquisitorii, partim quia auctores Mallei maleficarum aperte docuerunt, hæresin maleficarum illorum tempore fuisse insolitam speciem hæreticæ pravitatis (l).*

§. XIX.

(h) Et si lib. I. de nugis curial. cap. 9. seqq. agat ex professo de prætigijs, unde dicantur, quis eorum auctor fuerit; qui sunt magi & unde dicantur, de speciebus magiæ: quinam sint incantatores, arioli, aruspices, Pythii, vultucoli, imaginarii, conjæctores chiro-romantici, specularii, mathematici, salissatores, sortilegi, augures.

(i) Sic enim item Auctor. d. L. I. c. 12 p. m. 37. in fine. Horum (incantatorum) vero malitia etiam cum plurimum nocent, ar-

tificio levi dissolvitur, si videlicet, qui suspecti sunt, conveni ab aliquo crimen suum infici-entur, [subintelligo, quod in ca-
su hujus inficiationis incantatio omnes effectum suum sponte perdat,] aut si confessi fuerint, cogantur maleficium revocare.

(k) Ubi peculiari dissertatio-
ne de origine processus inquisi-

torii docuit Dn. Prætes.
(l) Vide supra locum §. 6. lit.
k. descriptum.

§. XIX.

*Respondetur
dubiis qui-
busdam,*

Antequam vero pergamus ostendere, circa quæ demum tempora origo processus inquisitorii contra sagas incepit, removenda prius erunt dubia quædam, quibus videtur inferri posse; vel quod processus inquisitorius in genere sit antiquior Innocentio III. vel quod etiam processus inquisitorius contra sagas jamdiu ante Innocentium III. in usu fuerit.

§. XX.

*r. Quod pro-
cessus inqui-
storiis sit
antiquior In-
nocentio III.*

Sunt enim qui putant, ab initio Episcopis & dioceſanis id muneris competuisse, ut ecclesias suas ab hæresim labore custodirent, & si quis forte infectus esset, de eo per audientiam inquirerent. Sed primum Innocentium III. delegatæ inquisitionis officium instituisse, ab Episcoporum scilicet nolentium aliis negotiis præferre fidei negotia, supplendam negligentiam (II) Sed hi revera nobis non contradicunt; cum jam alibi docuerit Dn. Præses, non omnem inquisitionem esse processum inquisitorium (m): ut raceam, obscurum esse, quid sit per episcopalem audientiam inquirere (n), & latere hic petitionem principii.

§. XXI.

(II) Zieg. ad *Lancell. lib. 4.*
tit. 5. §. 1. p. 956. conf. que dicitur
Excell. Dn Böhmerus in *Emend.*
ad Schiltieri instit. lib. I. tit. 19.
§. 18. p. 202.

(m) *Ind. differt. §. 3. lit. q. §.
17. §. 20. lit. x. & §. 41.*

(n) Non enim reperitur in titulo *C. de episc. aud.* quod episcopalis audientia inferat potestatem, aliquid circa processum accusatorium, tum unice receptum, mutandi.

S. XXI.

Gravior est illa objectio, quod jam seculo octavo ^{2. Quod jam} Bonifacius Germanorum Apostolus, a Pontifice inquisitor hæreticæ pravitatis constitutus, multos hæreticos igni tradiderit comburendos (o); si modo auctor, qui id asseruit non post Innocentii tertii vixisset, ^{Sec. LIX. Bonifacius ne inquisitor hæreticos cremaverit.} de num tempora, & absque judicio res gestas in seculis antiquioribus non sibi imaginatus esset secundum mores suorum temporum: unde majori jure illud assertum negare licebit, cum de eo fileant scriptores fide digniores gesta Bonifacii explicantes. (p). Ut taceam, istum auctorem etiam ab aliis jam nota-

(o) Suppeditavit hanc objecti-
onem idem Excell. Böhmerus d.
lex Johannis de Polda *Chronica Ecclesiæ Hamelensis*, quæ vide
in Tōm. II. Script. Brunschwic.
ab III. Leibnitio editorum, ubi
paulo post initium Chronicæ p.
505. auctor ita loquitur. A. 112,
Papa Gregorius secundus mi-
sit Bonifacium ad Ducem Pipi-
num majorem, patrem Caroli M. ut ipsum in primum Regem
Francie ungeret & consecra-
ret. -- Hic Bonifacius aucto-
ritate Apostolica inquisitor
hæreticæ pravitatis exti-
rat; unde adiutorio di-
Regis Pipini multos hæ-
reticos exterminavit, & igni

tradidit comburendos &c.
(p) Vide Sagittarii antiqui-
tates gentilismi & Christiani-
smi Thuringiaci libro 2. & 3.
qui diligenter omnia collegit ad
acta Bonifacii facientia, sed ta-
men nihil ibi legitur de eo, quod
Bonifacius inquisitor hæreticæ
pravitatis constitutus fuerit,
aut hæreticos cremandos tra-
diderit: sed mentionem saltem
facit hæreticorum quorundam
excommunicatorum l. 2. c. 7.
§. 2. p. 79. 80, ibidem c. 5. infine
p. 137. ipse notat: Was die Thü-
ringischen Chrouiken von Bo-
nifacio fabuliren, daß er die
Thüringer mit Gewalt ü-

notatum esse; quod in gestis Bonifacii non ubique
verosimilia attulerit (q).

§. XXII.

3 Quod seculo nono & de-
cimo magis sagae combus-
fuerint, Eadem est responsio ad objectionem eorum, qui
statuunt, seculo nono anno 844. tempore Ramiri Re-
gis magos in Hispania igne esse crematos (r) : item,
quod seculo decimo anno 914. multæ sagæ combustæ
sint in territorio Corbejenſi (s).

§. XXIII.

Origoproces- Jam in viam, & ad originem processus inquisito-
sus inquisi- rii contra sagas. Nullum vero est dubium, quin illa
toris contra fererenda sit ad finem seculi decimi quinti ; ubi
sagas anno

1484.

berzogen, und also zum Christli-
chen Glauben sollte gebracht ha-
ben, ist eine so abgeschmackte
Fabel, daß ich sie nicht würdig
geschägt zu erzählen, vielweni-
ger sie zu widerlegen.

(q) Vide ipsum ill. Leibnitium
in *introd. ad Tom II. n. 41 p. 46.*
Addit iterum Sagittarium d. lib.
2. & 3. unde apparet, falsum eti-
am esse quod noster scribat, ini-
tio Sec. II X. iussu Gregorii II. Pipi-
num a Bonifacio coronatum esse;
cum ea coronatio demum post
medium seculi II X. sub Zacharia
aut Stephano facta fuerit.

(r) Suppedavit hanc objec-
tionem Torreblanca *de magia lib.*
3. c. 13. n. 24. p. 419. ex Maria-

na. Idem tamen Torreblanca *i-*
bid. n. 25. notat, Fridericum II.
anno 1222. constituisse, ut hæreti-
ci igne consumerentur.

(s) Objectionem hanc suppe-
ditavit ill. Leibnitius *in introd.*
ad eund. Tom. II. n. 25 p. 27. ex
Annalibus Corbejenſibus (qui de-
finunt anno 1471.) antea a Christi-
ano Francisco Paulino editis, sed
ab ipso *in d. Tom. II.* hinc inde in-
terpolatis ; ubi ipsomet notanter
addidit : *Sagas jam anno 915. in*
territorio Corbejenſium combu-
tas, in hoc eodem Chronicu nota-
ri miror, neque enim alias ob-
servo tam vetustum fuisse mo-
rem crudelis credulitatis.

alias Papa Innocentius nempe II X. anno 1484. pecuniali bulla, Henrico Institori, inquisitori (hæreticæ pravitatis) in partibus Alemanniæ superioris, & Johanni Sprengero, inquisitori in partibus Rheni, potestatem dedit inquirendi in crimen magiæ, quod illo tempore ortum esse dicitur (t), iisque adjunxit quendam Johannem Gremper, &c. (u).

§. XXIV.

Cum tamen non sit verosimile, crimen aliquod *Quibus gradibus persuasio illa de pactis &c. sagarum publica facta fuerit?* tam horrendum uno quasi momento & tam subito incrementa sumissee; & præterea etiam ex illa bulla Innocentii II X. nondum perspicue appareat, an & turn statim publica persuasio invaluerit de pactis & concubitu diaboli cum sagis; videndum nunc erit: quibus gradibus pedetentim tam ante, quam post bullam illam papalem, persuasio hæc ex privata facta fuerit publica & quasi universalis; item, quænam impedimenta ista persuasio nocta fuerit. Hic vero res paulo altius est deducenda.

§. XXV.

Constat hodie, Judæos inter multas absurdissimas de angelis doctrinas etiam docere, quod Adamus initio cum succuba & Eva cum incubo concubuerit, & quod Angeli Asa & Asael cum filialibus hominum

C 2 gi-

(t) Repete iterum locum malæ*um, tit. de maleficiis & incantatoribus c. 4.* & plenius cum subscriptione præmittitur *ipsi tractatiui mallei maleficarum.*

(u) Exhibetur illa bulla Innocentii II X in *septimo Decretali-*

gigantes generint (w); neque haec traditio Judæorum ita nova est, sed jam apud Josephum ejus vestigia reperiuntur (x). Unde & postea eam ex parte hauserunt & propagarunt auctoritate sua patres nonnulli ecclesiæ primitivæ (y).

§. XXVI.

*Partim ex
Platonismo*

Deinde Platonici multa, præ reliquis Philosophis Græcis, de natura Dæmonum & corporibus eorum aereis, item conversationibus cum hominibus (z), &c. commenti sunt, quorum phantasmata quædam cum postea quidam ex Præcellentissimis Patrum Ecclesiæ, qui non raro Platonicam sectam nimis justo venerabantur (a), doctrinæ suæ immiscuissent, & hoc pacto occasio data fuit tabulæ de pactis Dæmonum cum sagis (b).

§. XXVII.

*Partim ex
fictionibus in
vitâ Patrum*

Porro patres primitivæ ecclesiæ, ad excitandos alios ad vitam piam & sanctam, scribebant saepius vitas sanctorum. His bona ex intentione, quamvis parum prudente, multas fabulas immiscebant, de

ap.

(w) Vid. Eichmanni entdecktes Judenthum Part. 2. c. 8.
p. 413. seq. & p. 430. seq.

(x) Lib. I. Antiquit. Judaic.
§. 4.

(y) Justinus, Athenagoras, Tertullianus, Lactantius, Salomon, Gaius, Commentar. in Genes. p. 145. ubi simul nota, his contradictione Augustinum Hieronymum,

Ciriacotomam, Theodoreum.

(z) Vide potissimum Jamblichium de mysteriis.

(a) e.g. Augustinus, de quo'mox plura.

(b) Thomas Gale in notis ad Jamblichium p. 310. ubi agit de theurgia secundum disciplinam Platonicorum, addit: Negotium perficitur vi pacti.

apparitionibus & actis diabolicis tam cum sanctis quam cum improbis. Hæ vero vitæ sanctorum cum postea ab aliis viris piis, sed parum cautis, nimis commendarentur; insinuaverunt se etiam fabulæ tales; ut de earum falsitate nulla amplius suspicio remane-ret (c).

S. XXIX.

Melioris declarationis gratia liceat saltem adhuc pauca annotare de tribus ecclesiæ patribus & olim & hodienum magnæ auctoritatis, Hieronymo, Augustino, Gregorio M. Hieronymum magnopere delectatum fuisse narratione ejusmodi fabularum, non solum vitæ Eremitarum, Pauli, Hilarionis, & Malchi, ab ipso eccl. æ docent; sed &, quæ de muliere septies icta, de sua flagellatione in visione facta ob studium Scriptorum ethnicorum & præcipue Ciceronis, alibi

C 3 &

*Ad progres-
sum referen-
da auctori-
tas Hierony-
mi.*

(c) Commentarii loco ad hunc paragraphum esse possunt, Das Leben der Altväter u. das Leben der Gläubigen a Dn. Arnoldo editæ, modo accedat commentator prudens. Nam dedicatio & præmissa introductio de veroscopo & usu vitærum patrum caelias omnes non exponunt. Majori etiam cum cautela legenda Historica narratio de vitis Patrum a multis commendatis. Quod enim, *ibid. in § 10.* memoratur, vitas Patrum in Papatu per ius canonicum esse approbatas, equi-

dem non mirandum. Magis mirandum, qui fieri potuerit, ut a Doctoribus Evangelicis tanto cum conatu commendatae fuerint ista vitæ; cum tamen diffirent nemo possit, eas multis fabulis esse repletas. An veritas autem ad f. i. insinuationem fabulis opus habet? Annon scriptura S. sufficit? Si huic non credunt, quomodo fabulis credent? Et revera vereor, ne pietas, ad cuius acquisitionem tota fictionibus opus est, si non tota, saltem, magnam partem, sic a sit.

& magna quidem cum asseveratione narrat, abunde testantur (d).

§. XXIX.

(d) Erasmus in argumento Epist. Hieronymi de muliere septies ista (T. I. Epist. Hier. f. 233. edit. Basl. 1537.) Lusit in chorum & clericorum, qui sub hac epistola Hieronymus artificio scribende historie. Idem in argumento Epist. de vita Pauli (ibid. fol. 257.) Videtur & hic Hieronymus exercitandi ingenii gratia lusisse. Porro in argumento Epist. de vita Malchi (ibid. f. 255.) Lusit & in hoc argumento ingenii exercitandi gratia. Idem in apol. ad Jacob. Fabrum. Contendit (Hieronymus) alicubi esse Pauli (Epistolam ad Hebreos) sed non in hac re tantum favor & a se ipso dissentiens Hieronymus, quem facile crediderim huic fauisse Epistolae, & ut non omnino abhorruit a Platonis & Origenis sententia, vulgus aliquando fallendum esse, modo suo fallatur bono; ita voluisse credi Pauli, quo majori cum fructu legeretur. Idem in argumento Epist. Hieron. ad Eusebium de custo diienda virginitate (d. I. f. 134.) Prodit Hieron. & aperit teches nas ac fucos virginum, monachorum & clericorum, qui sub pretextu castimoniae ventri & avaritiae serviebant. Lusit autem in his depingendis paulo liberius, quam delicate quorundam aures ferre possent, &c. Et in hac ipsa epistola extat illa relatio Hieronymi de sua flagellazione ob studium Ciceronis; qua volunt Hieronymus Eustochium recovare a lectione scriptorum ethniconum. Attende jam ad verba Hieronymi: Nec verus sopor ille fuerat, aut vanas somnia, quibus sepe deludimur. Testis est tribunal illud, ante quod jacuit testis judicium triste quod timui; ita mihi nunquam contingat in talem incidere questionem, liventes babuisse scapulas, plagas sensisse post somnium. Quis sibi, Hieronymo credens, non persuaderet, Sanctum Patrem nihil minus quam somnia narrasse; Et tamen idem Hieronymus, idem vir

§. XXIX.

Magno Hieronymo major Augustinus, Plato. *Et Augustini,*
nicam

vir pius & sanctus, sub *finem Lib. I. contra Ruffinum*: Nunc autem novum impudentiae genus; obicit mihi somnium meum; & in ultimo *Apologia adversus eundem*. Magni criminis inquit, reus sum, si puerus & virginibus Christi dixi secularares libros non esse legendos & me in sonniis promisisse ne legerem. -- Vide quid inter tuum & meum fu-somnium. Ego me humiliiter reprehensum refero, tu jaclanter te esse laudatum congerimas. Si politicus talia scripsisset, inculcatum ei fuisset: Mendacem optaret esse memorem. Jam quis concoquat, illud inventum in vita Pauli de Satyro Antonio apparente, & in re aperte salsa, intempestive affectatam ab Hieronymo demonstrationem, acsi nequam narret fabulam; (*vide vitas patrum ab Arnaldo editas p. 7*) idem similis fabula de Leonibus. Paulo sepulchrum praeparantibus (p. n. 12.) In vita Hilarionis tot fabulae falsae prætensionum mi-

raculorum narrantur, ut pudeat, vide imprimis eam de equis ad usum ludorum Circensium destinatis, aqua ex scypho fictili, ex quo bibere consueverat Hilarion, conperitis, reliquos omnes cursu vincentibus. (*ib. p. 100*) Et tamen ac initio Hieronymus spiritum sanctum invocat, ut ipsi concedat gratiam ut rite narret gesta Hilarionis. Quis crederet, viros sanctos & pios talium abusuum capaces esse; Sed præbuerat Hieronymo jam Athanasius exemplum in vita Antonii, quæ ejusmodi fictionibus de apparitionibus diaboli sub varia figura, vel humana, vel bestiali, vel mixta, tota est repleta. (*Vid. Patr. p. 19. 23. 34. 46. 47.* Quid mirum ergo, si subfrequentes etiam talium vitarum conditores certarent inter se, quis alterum fictionibus talibus vinceret. Et jam in vita Basillii M. appareat fabula, de servo Proterii pactum expressum ac scriptum cum diabolo faciente, & a S. Basilio postea ab eo liberato (*ibid. p. 239. seq.*)

nicam philosophiam nimis æstimans (e), Dæmonibus quidem corpora tribuit(f); sed tamen fabulis Genitilium, de transmutatione sociorum Ulyssis, & Apuleji in bestias per artes magicas, plenam fidem non adhibet (g). Idem vero alibi docet, magnæ esse impudentiæ, si quis Faunos & incubos negare velit; cum ex historiis constet, Faunos & Sylvanos mulieribus cohabitasse (h): interim tamen dictum Genes. 6. non de angelis incubis, sed de filiis Sethi explicat(i). Porro statuit, figuræ bestiarum phantasticæ a Dæmonibus quandoque substitui hominibus, licet viventibus interim, sensibus tamen gravius ac vehementius, quam somnojacentibus, observatis(k). Fidem etiam habuit legibus XII. Tabb. poenas in eos statuentibus, qui magicis artibus segetes ex agris dominorum in alios transferant(l). Pacta tamen Dæmonum frustra apud eum quæres.

§. XXX.

*Et Gregorii
M.*

Gregorius M. Papa, exquisitissimus hypocrita & turpisimus adulator(m), quatuor libros dialogorum scripsit, de vita & miraculis patrum Italicorum, & de æternitate animarum, putidissimis fabulis re

(e) Libr. 8. de Civ. Dei cap. 4.
& 9.

(f) Libr. 21. c. 10.

(g) Libr. 18. c. 8. *Hec vel falsa esse*, dicit *vel tam inusitate*, *ut merito non creduntur*.

(h) Libr. 15. c. 23. Adde Can. 7. in f. C. 26. qu. 2.

(i) Ibid.

(k) Libr. 18. c. 18.

(l) Libr. 8. c. 19.

(m) Ita Mornæus eum nominat in *Mysterio iniquitatis p. m. 247. & 250. edit. Salmur. 1612.*

repletus; in quibus uti superstitiones papisticae diligenter inculcantur (n), ita & ex hoc nugarum thesauro postea sagices passim historiolas de potestate Dæmonum depromere solent (o), quorum apparitiones sub specie corporea passim narrat (p); et si tamen de patetis dæmonum cum hominibus nihil apud eum deprehendere potuerimus.

§. XXXI.

Pergo ad noviora tempora. Initio seculi decimi *Scriptores tertii* (q) scripsit Gervasius Tilberiensis otia imperialis (r). Deprehendes in hoc opere, quod auctor *Gervasius cre- Tilberiensis.*

(n) v. g. de foemina a diabolo obsecata, quod nocte processionem ac dedicationem oratorii præcedente cum marito concubuerat *L. 1. c. 10.* de valle venenato per formatum super eo signum crucis strato, *L. 2. c. 3.* de clero ob votum obedientiae violatum a dæmoni obsecso *L. 2. c. 16.* de dæmoni per alapani, obsecso a viro sancto datum ejecto, *L. 2. c. 30.* de dæmoni per signum crucis expulso, *L. 3. c. 6.* de purgatorio, *L. 4. c. 29.* de oblatione hostiarum pro mortuis *L. 4. c. 55.*

(o) De quibus videbimus infra suo loco. Interim notandum Gregorium ipsum sibi præcavisse in proœm. *L. 1. circa finem*, ne videlicet tam putida mendacia

ipſi imputarentur, quod ea ex *viro* *venerabilium narratio-*
ne hauserit.

(p) *L. 1. c. 10.* de diabolo ex obſesso ejecto sub forma hominis peregrini hospitium querentis; *L. 3. c. 7.* de conventu dæmonum in templo Apollonis; *L. 3. c. 10.* de diabolo sub specie serpentis; *L. 3. c. 30.* de diabolo sub specie porci, sed invisibilis tamen, ex templo Ariano exeunte.

(q) Scil. anno 1211. Illustr. Leibnitius *Introd. ad T. t. script. Brunsuicensem* n. 63.

(r) Qua post Maderi editionem emendatus inserta sunt *d. T. t. f. 881. seqq.*

D

crediderit daemones incubos (s); item Faunos & satyros (t) dubitat tamen, an gigantes, de quibus in Genesi, generati fuerint per incubos (u); item quod crediderit, daemones in pusilla sed humana forma opera servilia peragentes (w); item lamias, seu mulieres, quae noctu domos momentaneo discursu penetrant, dolia, cantharos, & ollas perseruntur, infantes ex cunis extrahant, luminaria accendunt, & non nunquam dormientes affligant; (x) item conventum Lamiarum cum sui similibus in partibus transmarinis, & mutationes eorum in feles (y) denique homines in lupos mutatos; (z) &c.

§. XXXII.

Cæsarius
Heisterba-
ensis.

Eodem seculi decimi tertii initio (a) Cæsarius Heisterbaciensis scripsit Libros XII. illustrium miraculorum & historiarum memorabilium (b). Hie narrat inter alia fabulam de juvene, qui circa finem seculi XII. vel initium XIII. a Diabolo ipsi in forma corpora apparente lapidem acceperit, ea virtute prædictum, ut quamdiu eum in manibus teneret,

de

(s) Decif. i. c. 17. f. 897.

(t) C. 18. eod. f. ubi expresse citat & excerpit vitas Pauli & Antonii eremitarum.

(u) C. 23. f. 905. Potius esse etiam, inquit, ut incubi daemones gignerent gigantes.

(w) Decif. 3. c. 61. p. 980. Descriptio eorum, quos Neptunos a Gallis & ab Anglis Portunos appellari dicit, similis est fabulis Nostratium de Cobaldis.

(x) Decif. 3. c. 85. p. 987. & Cap. seq. 86. ubi provocat ad Apulejum Platonicum.

(y) Decif. 3. c. 93. p. 991.

(z) Ibid. c. 120. p. 1003.

(a) Anno 1127. Illustr. Leibnicius Introd. ad Tom. II. script. Brunsvic. p. 47. Conf. ipsum Cæsarium Lib. 10. c. 48.

(b) Postea editos Colonia Agripp. anno 1559. in Octavo,

de omnibus rebus subtilissime disputare potuerit (c); & aliam fabulam de clero necromantiae dedito, quem daemon corporaliter in infernum duxerat, ut ibi vide-ret tormenta Landgravii Thuringiae, qui multas pos-sessions ecclesiis abstulerat (d): similis est tertia, de a-dolescente nobili, pactum cum diabolo faciente, ac crea-torem abnegante, sed tamen matrem altissimi abnega-re nolente (e); & quarta, de juvene itidem paetum cum diabolo faciente, & postquam mortuus esset, resuscitato, eum in finem, & poenitentiae loco cruciatus susciperet (f). Habet igitur hic prima initia persuasionis de magia cum pacto cum diabolo conjuncta: quamvis nullum sit dubium, illo initio cordationes has fabellas risisse (g).

§. XXXIII.

Circa medium seculi XIII. collectum est specu-Auctor spe-culum Saxonum (h); in quo quidem legitur, quo-
dile Saxonie
magi ac sagae debeant poena ignis puniri (i): caete-

rum

(c) L. 1. c. 32.

(d) L. 1. c. 34.

(e) L. 2. c. 12.

(f) L. 12. p. 231.

(g) Reute Limborch. *Hist. in-quis.* L. 3. c. 21. p. 231. *Eiusmodi fabellas de pacto cum diabolo, & confessiones a Lamiis per tormenta expressas, ab ipsis inquisitoribus (& aliquot ante leculis a monachis) esse formatas, ad augendum scilicet beatæ Mariae & sacramentorum dignitatem, quasi nempe eorum veneracionem maxime impugnet diabo*

Ius. (item ad augendum meritorum per susceptionem monachismi, aut cruciatarum, &c.)

[h] Conring *de O. J. G. c. 30.*
p. 182. Gryphander *de Weich-bild, c. 48. n. 13. seq.*

(i) L. 2. *Jur. Prov. Saxon. art.*
13. welcher Christen & Mann oder Weib ungläubig ist, oder mit Zauberey umgehet, oder mit Bergiffniß, und der überwunden wird, die soll man auf einer Horden brennen. In *textu Saxonico*, post verba *Bergiffniß*,

D 2 ad-

rum, uti nec processus inquisitorius contra sagas inde probari potest (k); ita nec exinde constat, quod illo tempore magi & sagae de pacto & concubitu cum diabolo, & de conventu publico & solenni fuerint accusati [1].

*Vincentii
Bellovacensis
speculum
historiale.*

Vixit etiam illo tempore Vincentius Bellovacensis, qui magnolabore specula quatuor conscripsit [n]. In historiali, quicquid fabularum & nugarum reperire potuit, colligit, magicas artes tamen alio plane in sensu intellexit, quam hodie sumuntur [o].

§. XXXIV.

additur oder mit wickene, de cuius significatu alio tempore inquirendum; quamvis & illa additione extet in editione anni 1516. Quod vero vivicomburii pœnam attinet, illa satis antiqua est. Nam jam Paulus L. 5 sentent. tit. 23 §. II. Magicæ artis consciens summō supplicio offici placuit; id est, belliss objici aut cruci suffigi. Ipsa autem magi vivi exurantur. Et Constantinus M. L. i. C. Theod. de malef. & Mathem. haruspices cremari iussi: conf. Jac. Gothofr. ad L. 5. Cod. Theod. d. 1. Tom. III. p. 120. Sic Gregorius M. refert Dial. L. i. c. 4. suo tempore magum quendam Romæ crematum esse.

(k) Speculum Saxon. ignoras-

se omnem processionem inquisitorium, perspicue ostensum ab Ill. str. On. Praefide in Disput. de occasione &c. Constitut. Crim. Caroliniæ §. 6 - 15.

(l) Nec verosimile, propter dicta § 6. lit. k.

(m) Speculum sc. naturale, doctrinale, morale, & historiale; vid. ipse Author in proleg. ad Spec. Historiale c. 19. in fine. Extendit autem se speculum historiale usque ad annum 1250. Vid. Libr. ult. c. 102. in fine.

(n) L. i. c. 15. in fine: Magica sub philosophia non continetur, sed foris falsa professione de veromentiens, & veraciter animas laedens. Hac quinque maleficiorum genera continet; sc. man.

Interim inter istas fabulas (o) referuntur quædam, de mutarione hominum in lupos, de larvis (r) de juvene qui pactum cum diabolo faciens, abnegato Christo, Mariam tamen abnegare noluit (q), de centauro Paulo Eremitæ apparente (r), de diabolo sub specie foeminae elegantis formæ monachum ad libidinem invitante (s), de Theophilo quodam contractum chirographarium cum diabolo faciente, & Christum ac ejus matrem abnegante, sed cui Maria chirographum restituit (t), &c. (u).

D;
z

§. XXXV.

manciam, mathematicam, n/a-
leſtia, fortilegia, preſtigia.
Mancia, id est divinatio, ſpe-
cies habet; ſc. nigromanciam,
ydomanciam, geomanciam.
Mathematica vero tres, ſc. au-
ruficum, augurium, horo-
scopicum.

(o) Inter quas est ingens numerus de miraculis Mariæ Virginis, Lib. 6 c. 82. seqq. quæ cujus generis sint, vel ex rubricis patet: de Abbatissâ prægnante quam Dei mater ab infamia liberavit c. 87. de muliere, quæ conceptum ex filio puerum interfecit, per beatam virginem ab opprobrio liberata c. 94. 95. 96. &c. Item de rebus gestis & miraculis hominum, qui plane non fuerunt in rerum natu-
ra: quorum pertinent ea quæ

narrantur Lib. 15. cap. 1. seqq. de Rege India Avennair & ejus filio Jolaphat. Ist ein papistischer Roman.

(p) Lib. 1. c. 95.

(q) Lib. 6. c. 106. Est eadem fabula cuius jam meminit Cæfarius Heisterbacensis (vid. §. 32) L. 2. c. 12. niſi quod Cæfarius addat circumstantias quasdam magis incredibilis.

(r) Lib. 11. c. 31. ex Hieronymo. vid. supra §. 27.

(s) Lib. 17. c. 6.

(t) Lib. 21. c. 69. 70.

(u) Habes etiam apud eu-
dem Libro 30. c. 65. seq. vitam &
miracula Dominici & Francisci,
quorum ille ab Innocentio III.
primus inquisitor fuit institutus.

§. XXXV.

Alexandri IV. deciso sortilegium magna fuisset differentia, certe hactenus quæst. an magia ad haeresin non fuisset relata; utitamen ipsum crimen sortilegii haereseos crimen est res mira & vix definitu possibilius ad haeresin referri possit (x); ita docet historia Ecclesiastica & ipsum jus Canonicum, quod inquisitores haereticæ pravitatis ab Innocentio III. instituti, sub prætextu haereseos etiam de crimine sortilegii indistincte cognoscere, & id ad forum inquisitionis trahere intenderint, contradicenti bus rāmen Laicis. Papa vero (y), post medium seculi decimi tertii (z), astute, sua specie rem, definiendi pro Laicis, eos ambiguitate responsi elusit (a)

§. XXXVI.

(x) Vid. Dn. Præses differt. an haeresis sit crimen.

(y) Alex. IV.

(z) Præfuit enim sedi Romana ab anno 1254. ad annum 1261.

(a) Ita enim: *in cap. Accusa tus § sane 8. de hereticis in Sex solitudo illam dirimit: Sane cum negotium scilicet (quod summe privilegium existit) per occu pationes alias non debeat impedi ri peccatis inquisitores hereticæ a sede Apostolica deputati, de div nationibus qui sortilegium (nisi haeresin saperent manife sti) intrumittere se non debent, nec punire talia exercentes, sed*

eos relinquere suis judicibus puniendos. Vides astutiam: cum Laicis abjudicare non potuerit cognitionem de magia, quam hactenus quiete possede rent, tanquam remquæ nihil commune haberet cum haeresi; addit tamen astute & tanquam obiter limitationem, *nisi haeresin super ret manifeste: non quod ipse crederet, talem speciem dari, sed ut inquisitoribus anfac daret, fictionibus de magorum pactis & concubitu cum diabolo &c, universam magiam ad crimen haereseos trahendi; & ita limitatione ista regulam destruendi,*

§. XXXVI.

Coeterum illo adhuc tempore istas narratiunculas de paetis & apparitionibus diaboli pro piis fraudibus fuisse habitas, plebem in devotione detinendi; non vero a JCtis pro fundamentis inquirendi contra magos fuisse venditatas, vel ex Speculatoro (b) cognoscere licet. Hic cum libellum contra sortilegos format, sortilegos sic describit; quos quis in tali civitate vel camera vel per avium volatum inspexerit, & alia sortilegia fecerit (c).

§. XXXVII.

Imo Thomas Aquinas scholasticorum princeps, Item Thomas Aquinas circa illa tempora florens (d); Canonistis non sufficit ad quæstionem enodandam, quando magia sit haeresis tantum abest, ut pactum expressum diaboli cum sagis pro vero habuerit (e), probe videlicet gnarus, quem in finem istae fabulae in virtutis Patrum & Legendis sanctorum fuerint effectae.

§. XXXIIX.

(b) Scriptit enim anno 1262.

(c) Guil. Durandus Lih. 4. part. 4. rubr. de sortilegiis p. m. 488. Hic ut vides nihil de pacto cum diabolō. Aliud enim est invocare dæmones, aliud pacta cum iis facere.

(d) Floruit inter ann. 11260. 1270.

(e) Notus Canonista Joh. Andreæ, de quo mox seorsim, dum

in comment. add. I. speculatoris anxius est in quæstione explicanda, quando magia sit haeresis vel non, conqueritur tacite de Thomas; quod trahet quidem de divinatione, quæ fiat per invocationem dæmonum, quam invocans QUASI foedus ineat cum dæmonie &c. sed tamen non exprimat, an id sit hæreticum,

§. XXXIX.

Jacobi de
Voragine Le-
genda aurea.

Circa finem seculi XIII. [f] Jacobus de Voragine (g) edidit historiam Longobardorum, quæ vulgo legenda aurea vel speculum sanctorum vocatur; in quo scripto fabulae præcedentes non solum repetitæ, sed & infinitis nugis & mendacis auctæ sunt; ut adeo nulum sit dubium, quin & in isto opere multæ fabulae de pactis daemonum cum magis & sagis sint recensitæ [h].

Scriptores
acta Sec.
XIV. Johan-
nis XXII.
decretalis de
magia.

Pergimus ad seculum decimum quartum; ubi quidem deprehendimus Johanni XXII. Papae tribui extravagantem epistolam decretalem de magia a quibusdam scriptoribus [i]; quam tamen hactenus reperire non potuimus [k];

(f) Claruit enim anno 1290. Voss. de Hist. Latin. Lib. 2. c. 60. p. 457. seq.

(g) Homo judicio Ludovici Vi-vis & Melchioris Cani, ferrei oris, plumbei cordis, animi certe parum severi & prudentis, vide Naudæum dans l' apologie pour tous les grands hommes &c. c. 7. p. m. 88. edit. Paris.

Qui tamen in eo fallit, quod putet, Jacobum de Voragine & similes scriptores, occasionem, tales fabulas immiscendi historia ecclesiastica, sumissæ ex consuetudine talia fingendi in libris Romanciis, qui illo tempore valde in u-su esse incoepert; cum tamen

hactenus dicta doceant, scriptores librorum Romanciorum potius occasionem talia fingendi sumissæ ex vitiis patrum dialogis Gregorii, speculo Vincentii Bellovacensis & similibus.

(h) Non enī tempus permisit, ut istud speculum sanctorum ipsi inspicerentus & evolveremus.

(i) Vide locum Torreblanca supra descriptum ad §. 6 lit. L.

(k) Neque enim extat talis constitutio Johannis XXII. quæ contra magos scripta sit, & incipiat super specula, in extravagantibus Johannis XXII. nec in extravagantibus communibus,

§. XL.

Interim Canonistas etiam circa medium seculi de- *Johannis
cimi quarti* (l) doctrinam de pactis expressis diaboli *Andree de
cum sagis nondum in doctrinam jurisprudentiae rece-
pisse, nec certi quid determinare ausos esse, quando ma-
gia sit haeresis vel non, argumento est, quod Johannes
Andreae commentator Durandi seu Speculatoris nihil
de tali pacto expresso memoret, nec quæstionem illam
perspicue definiat (m).*

§. XLI.

In Chronico Monasterii S. Petri in monte crucis ad *Pactum di-*
Werram (n) legitur; quod anno 1384. quidam murari. *aboli cum*
us secundum pactum suum, quod cum diabolo fecerat, *murario.*
in die conversionis Pauli, mane in horto suo de piro su-
spensus, & subito totus niger factus fuerit *cum magno*
foetore (o). Sed totum hoc Chronicorum nugis & menda-
ciis repletum esse, non diffitetur clarissimus editor (p).

§. XLII.

(l) Nam Johannes Andreae scripsit circa annum 1347.

(m) Siquidem in *commentario ad d. L. Durandi de sortilegiis* notat: Theologos sui temporis distinxisse, an invocans demonem intendat provocare amorem mulieris, & id non esse haeresin manifeste, nisi sit cum adoracione; an invocet ad scienda futura & tunc esse haeresin manifestam, &c. Confer quæ de incertitudine Canonistarum circa quæstiōmem, an & quando sortilegium sit

haeresis, notavit Zieglerus ad *Lancellotti Institutiones* L. 4. tit. 5.

S. i. p. 957.

(n) a Christ. Franc. Paullini in *Syntagmate antiquitat. German.* edito. Auctor Chronicorum fuisse fuit monachus, qui circa annum 1340. scriptit.

(o) Additur, quod pessimus homo fuerit, qui ad tertium quodvis verbum diabolum in ore habuerit.

(p) In *præfatione.*

E

(q)

§. XLII.

Determinatio Facultatis Theol. Paris. anno 1398.

Circa finem seculi XIV. edidit Facultas Theologica Parisiensis determinationem (q) super quibusdam superstitionibus noviter exortis; quae erisi tota videatur in favorem Inquisitorum esse facta, ut sub praetextu haereseos, suspectos de magia ad forum suum trahere possent (r); non tamen vel crediderunt fabulas de patetis expressis diaboli cum sagis, vel certe verbis perspicuis, quid de his pactis crederent, nondum propone autem sunt (s).

§. XLIII.

Gesta Sec. XV. Fabula de sc̄ta Lamiarum & strigum anno 1400. in Italia orta.

Initio seculi XV. nempe anno 1400. sectam Lamiarum & strigum in Italia ortam esse, ex Bernardo Comensi (t) notat Limborch (u). De illis autem idem Bernardus memorat, quod in certis locis nocte ante diem Veneris convenerint, diabolo in forma humana visibili apparenti abnegaverint in ejus manus fidem, baptismum, Deum & B. Virginem &c. Sed ipse Bernardus Inquisitor ne quidem de

(q) Retulit eam Bodinus post prefationem de magorum dæmonomania, & Wierus circa finem Libr. ult. de præstigiis dæmonum.

(r) Continet enim ea determinatio 23. articulos seu opiniones circa artes magicas & maleficia, qui erronei declarantur & hæretici.

(s) Respicio ad articulum tertium, cuius hæc sunt verba: Quod

inire padum cum dæmonibus tacitum vel expressum non sit idolatria, vel apostasia. Error. Et intendimus, esse PACTUM IMPLICITUM in omni observatione superstitionis; cuius effectus non debet a Deo vel natura rationabiliter exp̄lari.

(t) Scriptis anno 1584. Vide Syllabum autorum præmissum operi Limborchii.

(u) Hist. inquisit. L. 3. c. 21. p. 230.

de gestis sui temporis scribens ullam fidem meretur,
tantum abest, ut de gestis antiquorum temporum eam
prætendere possit.

§. XLIV.

Circa tempora Conciliorum Constantiensis & Nideri For-
Basileensis (w) vixit Johannes Nider Ichnensis, Domini-
canus (x), Theologiæ Professor apud Basileenses; qui in
Formicario suo (y) multas etiam fabellas de pactis
diabolicis & concubitu cum sagis, ac similes nu-
gas, bona quidem fide, ut vir valde simplex &

E 2

cre-

(v) Intra annum 1410 -1430.
Vide Ursitum & Trithemium in
locis editioni novissime præ-
missis.

(x) Ethinc forte occasionem
sums ita autor mallei maleficarum,
ut eum vocaverit inquisitorem ha-
reticae pravitatis: Unde videtur
haec Henricus Warthon in e-
logio Nideri præmisso novæ edi-
tioni. Sed id falsum esse con-
stat, quod nunquam in toto li-
bello Niderus provocet ad pro-
priam experientiam, sed fabulas
omnes, quos recenseret, desumit ex
vitis patrum, legenda Basilii,
Vincentii speculo, Dialogis
Gregorii, legenda Bernardi,
Cælario Heisterbacensi & simili-
bus. Reliquas historias narrat
sive i. cujusdam Petri Bernensis,

judicis secularis, qui multos inci-
neraverit maleficos & alios fuga-
verit ex territorio Bernensi; [2]
Benedicti Monachi, qui antea
fuerit necromanticus, joculator,
mimus & trussator; [3] Eduensis
cujusdam Inquisitoris hereticæ
pravitatis. vid. Libr. 5. c. 3. p.
543. 548. Et observavit jam eum
errorem de Nidero Inquisitore
Naudæus d. l. c. 7. p. 91. 92.

(y) Formicarium ideo appel-
lavit hunc libellum, quia de for-
micarum natura & providentia
ad humanæ vitæ rationem accom-
modata tractavit per totum libel-
lum. Cruf. P. 3. Suev. lib. 6. c.
n. f. 343. Eum rejecto priore
titulo, sub titulo *de visionibus &*
revelationibus edidit Dn. von
der Hardt Helmstadii 1692.

credulus (z), narravit (a). Unde subsequentibus temporibus reliqui pleraque hauferunt (b). Neque ipse tamen diffiteri potuit, quod inquisitores illorum temporum in processu contra sagas saepius præcipitanter egerint. (c)

§. XLV.

Nicolai Jac. querii Fl. gellum ha- Cum igitur inquisitores hæreticæ pravitatis sub prætextu novæ doctrinæ, quasi magia sit species hæres.

(z) Vide præfata Dñi, von der Hardt b. 1. & 2. versic. *Plusculum etiam &c.*

(a) *Lib. 5 c. ultimo*, quem etiam propere inserverunt Malico Maleficarum ejus editores. Quamvis enim *d. L. 5. cap. 3 p. 541.* magos saltēm lādere dicat per verba, ritus, vel facta *QVASI per pacta inita cum dæmonibus*; interim tamen *cod. c. 3 p. 545 547.* fabellas de pacto expresso ab aliis auditæ immiscer.

(b) *Naudæus d. I. p. 92. Formicarium*, qui a servi comme de source & premiere base a tout ce, que l'on a depuis dis sur ce sujet.

(c) *In conclusione operis p. 667. seq.* Oblèrvo præterea ex hoc opusculo Nideri, quod jam illa tempore, etiam a secularibus judicibus, (quorum pertinet ille judex secularis Bernensis, cuius fide multas ejusmodi fabulas retulit Niderus) multæ sagæ sint cremataæ ex errore commu-

nī confirmato per confessiones tormentis extortas, & per doctrinas inquisitorum, laicis præcentium; illam tamen persuasione de pacto expresso cum dæmonie nondum fuisse universalem, sed saltēm in dies vires & augmenta sumissæ; item Inquisitores intendisse augmenta superstitionis de usu signi crucis, sacramenti confessionis, aquæ benedictæ, salis consecrati, ave Maria, exorcismum contra operationes magicas; item quod omnis maleficarum potestas enervetur, quam primum ab officiis captæ fuerint. (*Conf. Niderum L. 5. c. 4. p. 357. seq.* item c. 6.) Denique non paucos perspicaciores, tam ex laicisquam clericis intellectissime abusus inquisitorum in crimen magia, tam a laicis quam clericis illis temporibus commissorum, arg. dictorum *d. p. 667. seq.* Quam observationem ultimam valde illustrabunt dicenda in sequentibus paragraphis.

refoes (d), inciperent, de crimine hactenus ignoto (e) reticorum multa inquirere, non defuerunt, qui resisterent huic fascinario instituto & abusui inquisitionum viri cordati (f), quibus scriptum opposuit anno 1458. Nicolaus Jacque-rius, ordinis Prædicatorum, sub titulo: Flagellum hæreticorum fasciniorum (g); in quo tamen argumentis plane insufficientibus inquisitores hæreticæ pravitatis defendit (h).

§ XLVI.

(d) Repete dicta §. 35.

(e) Scilicet eo intuitu, quasi magi pacta expressa facerent cum dæmonie, quasi dæmones cum sagis concubenter &c. Nam circa hunc respectum crimen magia per superioris dicta utique semper fuit cognitum.

(f) Patet hoc ex praæstatione ipsius Jacquerii, ubi statim ab initio meminit idem impedimentorum officio inquisitionis frequenter occurrentium; cum plerique afficerint, fascinarios a dæmonie phantasticis illusionibus esse deceptos, & ad stabilendam sententiam suam ad *can. Episcopi C. 26. q. 5.* provocaverint, et tanquam infallibili fulcimento innixi, addentes insuper, dæmones non habere tantam potestatem, quanta iis adscriberetur in confessionibus; neque standum esse horum assertioni & testimonio, si socios criminis nominarent &c.

(g) Ex ipso Libello demum 1581. Francofurti edito ejusque p. 39. & 56 patet, eum anno 1485. scriptum esse. Ex lectione autem ejus constat, quod a Jacquierio visum non fuerit Fornicarium Nideri; uti auctoriis mallei maleficarum verosimiliter hoc flagellum Jacquerii non fuit cognitum. Quamvis autem editor hujus flagelli in titulo Jacquerium nominet hæreticæ pravitatis inquisitorem; vix tamen id est credibile, quia auctor in toto libello paucissima referat de confessionibus sagarum, & ista quidem non tanquam a se, sed ab aliis auditæ & vulgo nota, *Cap. 4. p. 27. cap. 7. p. 39. cap. 8 p. 56. seq.* Video etiam de hoc auctore ab aliis citari Valerium Andr. Desselium *bibl. belg. p. 689.* qui jam non est ad manus.

(h) Nam primari in argumentum desumfit ab historiolis, ex Vitis Patrum, Dialogis Gre-

E 3 gorii,

Artes inquisitorum in crimen crimine magie anno 1460.

§. XLVI.

Quibus autem artibus Inquisitores in crimen magiae illo jam tempore usi fuerint, vel ex uno exemplo disci potest, quod refert Limborchius contigisse anno 1460. in Flandria & Artesia. Scilicet, vel torquebant personas, falso de pacto cum dæmone accusatas, tamdiu, donec omnia, quæ Inquisitores volebant, confiterentur; vel promissa impunitate, tales confessiones ex misericordia eliciebant, & postea nihilo minus crebat tanquam nocentes. (i)

§. XLVII.

gorii, Legendis Sanctorum, Vincen-
tio Bellavacensi, confessio-
nibus magorum coram Inquisi-
toribus haereticæ pravitatis, pe-
titis. In refutando vero cano-
ne Episcopi. C. 26. q. 5. mire se
torquet, partim allerendo, quod
canon ille non loquatur de ha-
resi fasciniorum, sed alio pla-
ne casu; partim, quod Concili-
um, unde desumus sit hic ca-
non, non sit magnæ auctorita-
tis, & adeo dictum capitulum
non tantæ reputationis (ut lo-
quitur Cap. 9. p. 63.) uti alia capi-
tula Decreti. Ut taceam ele-
gantem probationem juridicam,
qua utitur C. 26. p. 173. seqq. ad
demonstrandum, quod nominati
a sortiariis teneantur probare su-
am innocentiam: si accusatus,
inquit, a complicibus dicat quod
dæmon fecit de eo representa-

tionem; respondetur, quod hoc
allegans debet sufficienter pro-
bare; quodsi non fecerit, non
est credendum ei, qui non ad-
suit consilio Dei. Sicut enim
procurator fidei debet probare
maleficia, quæ reo imponit fe-
cisse demonis patrocino; ita
& reo incumbit probatio eo-
rum, quæ ad sui defensionem ex-
hibet. &c. Notetur etiam fabula
C. 4. p. 27. de mago confidente,
quod diabolus ipsi præcepit, do-
cere, quod hujusmodi fascinario-
rum secta non sit nisi mera illu-
sio; ita enim posse valde au-
gmentari dominium diaboli.

(i) Limborch. Histor. Inquis.
lib. 1. cap. 23. Circa annum
1460. in Flandria & Artesia in-
quisitio admodum sevissima con-
tra quosdam, qui falsæ mogie
&c.

§. XLVII.

Quæ haftenus docuimus, valde explicitant sen- *Sensus Bul-*
 sum Epistolæ Sixti IV. Papæ anno 1474. in qua præ- *la Sixti IV.*
 cipit Vicario Generali Episcopi Bononiensis, ut Pa. *an. 1474.*
 patm certiorem reddat ; an verum sit, quod quidam
 Monachi disputando & prædicando in Civitate Bono-
 niensi asseruerint: non esse hæreticum & a puri-
 tate fidei alienum , dæmonum exspectare responsa ;
 & an ac quæ scandala adversus ipsius fidei purita-
 tem exinde sint orta. (k) Scilicet alii, etiam Mo-
 nachi

& occulti satanæ faderis insi-
 mulabantur. Plures ad requisi-
 tionem Petri Brussordi Inquisi-
 toris in carcerem sunt conjecti.
 Historiæ vici, quicquid i-
 psis exprobrium fuit, confite-
 bantur, inter alia, quod se fata-
 ne devovissent, illum adorassent,
 cum ipso carnaliter commixti
 essent, aliaque, que nullum me-
 rentur fidem. Adrogum da-
 minati innocentes se protesta-
 bantur, & publice coram omni-
 bus alta voce proclamabant,
 nunquam se in Valdesia (ita coe-
 rus ille magorum & diabolorum
 nocturnus vocabatur) fuisse, sed
 a judicibus esse deceptos, qui
 blondis promissis, quibus vita ac
 omnia bona ipsis promitteban-

tur si criminis objeccta confite-
 rentur, ex ipsis elicuerint fab-
 sam criminum o se nunquam
 commissorum confessionem. A-
 lii ajebant, tormentis falsam
 sibi confessionem expressam.
 Tandem orabant adstantes, ut
 pro se Deum precarentur; me-
 diisque in flammis animas suas
 Deo commendabant. Illorum
 tamen innocentia postea patuit.
 Nam anno 1491 miseri bi cum a-
 liis ob eandem causam in carce-
 rem conjectis, sententia Parla-
 menti Parisiensis declaratis sint
 i innocentes, bonaque ipsis restitu-
 ta: judicibus vero gravis mul-
 tula pecuniaria est irrogata.
 (k) Cap. 2 de maleficiis & in-
 cantator. in septimo Decret.

nachi (l), docebant, Inquisitores hæreticæ pravitatis contra intentionem Pontificis extendisse potestatem suam ad crimen magiæ, cum tamen magia non sit species hæreseos (m): Inquisitores calumniabantur dissentientes, ac si docuissent, esse rem licitam, dæmonum exspectare responsa, &c, pro more rixatorum, mulras consequentias & scandala ex doctrina illa periculosa deducebant. Papa artium monachalium gnarus prudenter egit, quod de circumstantiis rei gestæ distinctius voluerit informari.

§. XLIX.

*Occasio &
intentio Bul
le Innocentii
IIX. anno
1484.*

Cum igitur inter Laicos pariter & Clericos illo tempore de duobus potissimum capitibus disputaretur; 1. ratione facti, an magi & sagæ pacta inirent cum diabolo & cum eo concumberent, an convenitus agerent, an a diabolo in bestias mutarentur, &c. (n); 2. ratione juris, an crimen magiæ relinquendum sit coercioni Magistratus secularis, an vero pertineat solum ad Inquisitores hæreticæ pravitatis; & in

(l) Ne cui mirum videatur, qui factum fuerit, ut ipsi Monachi infringere conati sint potestatem inquisitorum. Cogitabit enim, Monachos semper odire Monachos alios. Accedit, quod Dominicani, quibus inquisitio in hæreticos erat demandata, semper partem bonorum ex confusione caperent, & quod aliorum monachorum in inquisitione non parcerent.

(m) Sic intelligo, dum docuerant, dæmonum expectare responfa non esse *hæreticum*, id est, non esse speciem hæreseos, sed aliud crimen.

(n) Item: Utrum credendum sit confessionibus sagarum per torturam expressis; aut an non potius ea omnia vel magiæ naturali, vel imposturis humanis, vel imaginationibus melancholicis, adscribenda sint,

& in his duabus quæstionibus pars superstitiosa Inquisitoribus favens, quotidie magis magisque cresceret, non diutius differendum putavit Innocentius II. (o) quin definitione illarum controversiarum in favorem Inquisitorum facta (p), sub prætextu Zeli divini, tyrannidem papalem (q), in bulla illa jam supra (r) memorata, anno 1484. stabiliret.

§. XLIX.

Cum igitur hac ipsa Epistola primitus introducta *Ejus supple-*
fuerit auctoritate Papali inquisitio in crimen magiæ, *menta in*
non inutile erit, ad ejus intellectum quædam adnora- *Malleo Ma-*
re. (l) Ipsa Epistola Innocentii II. in septimo De- *leficarum.*
cretalium non exhibetur integra, adeoque ea, quæ ibi
deficiunt, supplenda erunt ex malleo maleficarum (s),
ubi habes annum quo scripta est (t), & concessam
a Pontifice Episcopo Argentinensi potestatem, ut o-
mnes, qui Inquisidores in executione privilegii nōvi-
impedire velint, per excommunicationis suspensionis,
& in-

(o) Homo avarus & sordidus.
Qnuphr. Panvinius in ejus vita p.
m.334.

(p) Primario quidem definitivam
controversiam de jure, sed tamen
ita, ut quæstionem de facto quoad
quædam capita, ut mox videbi-
mus, per indirectum approbareret,
dum quædam capita illarum fabu-
larum in Epistola sua ut res vere
gestas referret. De pacto tamen
expresso cum diabolo hic non-
dum aliquid determinatum.

(q) Nimirum, potestatem se-
viendi in homines innocentes, &
diminuendi jurisdictionem lai-
corum, & ita augendi potesta-
tem Pseudo-Ecclesiasticam inqui-
sitorum hæreticae pravitatis.

(r) Supra §. 22.

(s) Ubi Tomo I. integra Bulla
Innocentii II. præmissa est.

(t) Scil. anno incarn. Domin.
1484. Nonis Decembr. Pontifica-
tus anno primo.

& interdicti, ac alias etiam formidabiliores censuras & pœnas auctoritate papali coerceret. (u) Subjungitur etiam clausula, quæ derogatur quibuscumque constitutionibus & ordinationibus Apostolicis contrariis. (vv)

S. L.

Pontifex fabulas de portestate sagarum ut indubias supponit

[II.] Astute Pontifex in ipsa Bulla fabulas de portestate sagarum ut indubias supponit (x), ne videlicet cogeretur respondere ad Canones in Decreto obstantes (y); sed ut metu pœnarum ecclesiastica-

rum,

(u) Versic. *Et nihilominus &c.* usque ad verba: *invocato ad hoc sopus fuerit auxilio brachii secularis.*

(vv) Versic. *Non obstantibus &c.* per quam clausulam perspicue abrogatur cap. 8. §. 5. *Sæpe de hereticis in sexto, de quo lupa egimus §. 35. Lit. a.*

(x) Relatum sibi esse, ait Pontifex, *quod in nonnullis partibus Alemannia superioris, nec non in Moguntinensi, Colonenensi, Tivirense, Salzbargensi & Bremerensi, diaecesis plures utriusque sexus personæ cum dæmonibus incubis & succubis abutantur, ac in cantationibus & sortilegiis mulierum partus, animatum fætus, vinearum & arborum fructus, homines, bestias, vineas, prata, pascua, frumenta, legumina, perire, suffocari, &*

extingui faciant, ipsosque homines & bestias intrinsecus & extrinsecus doloribus crucient, ac homines, ne gignere aut concipere, aut conjugaliter sibi cohabitare valeant, impedian; sidem præterea ipsam, quam in baptismi susceptione suscepserant, sacrilegio ore abnegent &c. Auctores hujus relationis non memorat Pontifex; sed nulli alii haud dubie fuerunt quam ipsi Inquisitores, Henricus Inflitor & Jacobus Sprenger, ut facile patet ex verbis sequentibus. De horum igitur relatione non jubet Pontifex, ut in ejus veritatem inquiratur; imo etsi haud dubie in Germania etiam multa a Clericis pariter & laicis contra harum relationum vanitatem disputata fuerint, has disputariones tamen non memorat Pontifex.

(y) *Scilicet can. 12. & 14. C. 26.*

q. 5.

rum, iis injecto qui istis Canonibus contra inquisitores
haec tenus usi fuerant, ora obturaret.

§. LI.

[III.] Nescio, qua ratione factum fuerit, ut auctor *Error Auto-*
summarii in septimo decretalium huic epistolæ Papali *ris summa-*
præscripti [z] illi insinuerit, quasi Papa damnaverit for- *rii de sagis*
tilegos, infantes puerulos devorantes. *Etsi enim & puerulos de-*
tales fabulæ de devoratione infantum ab aliis inquisi-
toribus fuerint divulgatae [a], nihil tamen de hoc facto
legitur in ipsa epistola Innocentii IX.

§. LII.

[IV.] Neque extat etiam aliquid in Bulla Papali *Cum nibil ibi*
de pacto sagarum expresso cum dæmonibus, cum ab- *extet de pa-*
negatio fidei, quæ memoratur [b], fieri etiam potue- *to sagarum*
rit absque tali pacto. Ergo vel Inquisitores nondum *expresso*.
putarunt tempestivum esse, ut de hac fabula aliquid
scriberetur ad Pontificem, vel Pontifex, si tale quid re-
tulerunt, id astute dissimulavit.

§. LIII.

[V.] In verbis sequentibus Pontifex rejecit eo. *Pontifex expro-*
rum opinionem, sive sint Clerici sive Laici, qui ha- *mrus jubet,*
ctenus obstat Inquisitoribus, eisque imputave. *magiam*
rant, quasi de facto se immiscerent jurisdictioni ad *quamvis ha-*
bendam esse
Lai-
pro heresi.

F 2

g.5. Vide supra §. 11. Hos igi-
tur et si non disertis verbis, in gene-
rali tamen illa clausula, de quo
modo diximus *Lit. xv.* simul tac-
te abrogavit.

(z) Sive is fuerit Petrus Mat- | *Lit. xi.*

| thæus collector septimi Decretali-
| um, sive alius quispiam.

(a) Videatur Niderus *Formi-*
carii L. 5. c. 3. p. 545. seq.

(b) Vide verba modo descripta

Laicos pertinenti [c]; atque potestate in Inquisitorum primus ita ampliat, ut in posterum etiam de crimen magiae, tanquam de indubitate specie criminis hæreseos, inquirere possint [d].

§. LIV.

*Cur primum
in Germania
Papa inqui-
sitiones sa-
garum con-
firmerit?*

[VI.] Cur vero in Germania primum Papa inquisitiones in crimen magiae confirmavit, cum tamen illo tempore jam alibi de facto a Laicis pariter & Clericis saevitum fuerit in sagas [e]? An, quod Papa tum in Germania ob motus continuos intrinsecos sibi magis obnoxios habuerit status ecclesiasticos [f]. Certe mox dicenda [g] ostendent, subsequentibus demum temporibus in ipsa Italia, & quidem cum maiore resistentia potestatem hanc inquirendi in crimen magiae hæreticæ pravitatis Inquisitoribus fuisse indultam.

§. LV.

*Notabilia de
confirmatio-
ne Maximil.
I. knjus Bul-
la.*

Imo in ipsa etiam Germania variis artibus fuisse opus, ut ista constitutio Papalis in effectum deducatur, mihi firmiter persuadeo, per ea, quæ in Malleo Maleficarum leguntur de tuitione hujus Bullæ a Ma-

(c) Versic. *Tumen nonnulli
Clerici & Laici &c.*, unde patet, persuasionem illam de pacto sagarum nondum fuisse publicam & universalem.

(d) Versic. *Nos igitur impe-
dimenta &c.*

(e) Vide de territorio Bernensi

Niderum L. 5. c. 3. p. 543. & c. 8. p. 598. Confer dicta §. 46.

(f) Unde Germania dicta terra obedientiæ. Vid. Münden, in medit. ad caput. Josephi p. 220. Conf. Schilt. de Lib. Eccles. Germ. Lib. 6. C. 7. §. 5.

(g) Vide §. 59. seq.

a Maximiliano I. suscepta (h). Cur enim (i) in instrumento Notarii non refertur integra constitutio Maximiliani? Cur Bullam Papalem non confirmavit Fridericus III. Imperator, sed Maximilianus Rex Romanorum (k)? Cur statim primo post electionem anno? Cur Bruxellis? &c.

§. LVI.

Sed nec ipsa hæc confirmatio Regis Romano-
rum multum profuit Inquisitoribus, ut idem instru-
mentum Notarii docet (m). Ergo ipsi Inquisitores

F 3

Hen-

*Gesta Aucto-
rum Mallei
Malefica-
rum & Ma-*

(h) i. c. l. p. 692.

(i) Refertur enim saltē brevis summa cum verbis rescripti Imperatorii initialibus & finalibus dati 1486. cum tamen magis conduceat intentioni inquisitorum, ut populus legeret integrum hoc diploma Maximiliani, quam ut legeret subscriptiones & confirmationes integras Magistrorum nostrorum Colonensium ibi prolixè relatas. Ergo suspicor, ipsum diploma Maximiliani continuisse nonnulla, qua non erant ad palatum inquisitorum.

(k) Cum tamen Regis Romanorum alias vivente Imperatore nulla sit in ejusmodi negotiis auctoritas.

(l) Ubi ipse Maximilianus erat in angustiis.

(m) Confectum anno 1487. d.
T. i. p. 685. ubi ipsi inquisitores conquesti sunt (vid. p. 686. seq.) quod non obstante illa Bulla Innocentii IX. *nonnulli animarum rectores & verbi Dei predicatores, publice in sermonibus ad populum affirmare non fuerint veriti maleficas non esse, aut nibil in documentum creaturarum quacunque operatione efficere posse. Ex quibus incautis sermonibus nonnunquam seculari brachio ad puniendum ejusmodi maleficas facultas amputata fuerit.* Id est, quod populus excitatus a pastoribus, impediverit Magistratum; vel quod Magistratus ipse sub illo praetextu exequi poenam ab inquisitoribus dictatam noluerit.

gistorum
nostrorum
Colonien-
sium.

Henricus Institor & Jacobus Sprenger conscriperunt Malleum Maleficarum (n). Et cum ipsi facile sentirent, eum librum non magnum habiturum esse pondus, impetrarunt anno 1487. approbationem Magistrorum nostrorum Colonensium (o). Quin & artulos quatuor doctrinæ adversariorum oppositos conceperunt (p), eosque pariter a Professoribus Theologis Colonensibus approbari curarunt, & desuper instrumentum Notarii confici (q).

s. LVII.

Judicium de
ipso Malleo.

Ipse vero Malleus Maleficarum ita elaboratus est, ut in singulis paginis apparent confusissima disputatione, ignoratio elenchi, & infinitæ sophisticationes, nihil enim continet, quam meram contradictionem, per exempla ex formicario Nideri repetita, aut ex fide aliorum inquisitorum relata confirmata (s); quibus etiam solis, imprimis in quæstione de pacto dæmonum cum sagis, (t) respondeat ad objectum tex-

(n) In quo, ut ipsi loquuntur p. 687. non tam ejusmodi prædicotorum ignorantiam pro Catholica fidei conservatione repellere ausi sunt, quantum etiam in exterminium maleficarum debitos modos sententiandi, & easdem puniendo juxta dictæ bullæ tenorem & sacrorum canonum instituta laborarunt. (Obscurissimæ tamen obscurissimus sensus.)

(o) Lambertus de Monte, Jacob de Stralen, Andreas de Ochsenfurt, Thomæ de Scotia, Ibid. p. 686 seq.

[p] Qui leguntur p. 690.

[q] p. 691. seq.

[r] Unde non difficile fuit alii auctori majori judicio pollenti huic Malleo opponere Malleum iudicium, de quo vide infra §. 66.

[s] Unde ipsi dicunt in Apologia præmissa: Ex nostro ingenio pauca & quasi nulla sint addita. Unde non nostrum opus, sed illorum potius censemur, quorum ex idelicis fere sunt singula contexta.

[t] Quæ est Part. 2 p. qu. l.c. 2. p. 236. seq.

textum ex decreto, illis nugis graviter obstantem
(u).

§. LIX.

Quemadmodum autem errores crassissimi, si *Scripta Ulryci*
sanctio pœnalis accedat, brevi tempore sensibilia in-*ci Molitoris*
crementa sumunt, & per ejusmodi sanctiones defen-^{1489.} &
sores veritatis terrentur; ita etiam tum factum est,
ut metu excommunicationis, & ne ipsi ut magi tra-
Etarentur, desfiterint cautores publice huic fraudi
& deceptioni resistere, & saltem occulte & insensi-
biliter ineptias illas Inquisitorum impugnarunt. Huc
refero scripta duo, Ulrici Molitoris (w), & Trithe-
mii (x).

§. LIX.

Videamus jam, quomodo ex Germania in Ita-*Bulla Ale-*
liam transiret persuasio de crimine magiae. Equi-*xandri VI.*
dem circa finem
Seculi XV.

(u) Scilicet canon. *Episcopi*
c. 26. q. 5. Vide *Malleum statim*
p. 1. & p. 239. seq.

(vv) Scriptum anno 1489.
quod refertur in *Theatro de*
Veneficiis p. 70. seq. & in *Mal-*
leo Malefic. Tom. II. p. 34. seq.
Et si enim autor videatur facere
cum inquisitoribus, in fine ta-
men *Dial. 12.* testatur nullam
competere sagis in homines po-
testatem, neque itinera ab iis no-
cturno tempore peragi, neque
dæmones generare & concipere

posse, sed omnia hæc esse phan-
taстica.

(x) Relatum etiam in theatro
de Veneficiis *p. 355 seq.* Quod ve-
ro Trithemius veram animi senti-
entiam ibid. obscurius proposue-
rit, vel occultaverit, forte in cau-
sa fuit, quod ipse aliis, quamvis se-
ne justa causa, de magia suspe-
ctus fuerit. Vide Naudæi *Apo-*
logiam &c. cap. 16. §. 10. Vixit
autem & Trithemius tempore
Maximiliani I. & opusculum illud
ad Maximilianum scripsit.

dem autores Mallei Maleficarum mentionem faciunt
 (y) Inquisitorum Lombardensium & Cumanorum,
 quorum, hi jam anno 1485. plus quam 40. sagas com-
 buri curaverint; sed id tum quidem de facto tenta-
 tum ab istis Inquisitoribus. Etenim demum post il-
 lud tempus (z) Alexander VI. sentiens Bullam Inno-
 centii IX. in Germania non caruisse effectu, sed su-
 perstitionem de potestate sagarum jam ibi incepisse
 altas radices agere in animis etiam cautorum; ad
 Inquisitorem hæreticæ pravitatis per Lombardiam
 mandata dedit, ut & ipse in magos utriusque sexus
 inquireret (a)

§. LX.

*Marie bullæ
initio Seculi
XVI.* Sed tamen paulo difficultiorem successum hujus
 bullæ in Italia, quam in Germania bullæ Innocentii
 IX. fuisse, docet eārum repetitio & ibi tacta men-
 tio expressa resistentium (b). Nam non solum Iu-
 lius II. (c), sed & Leo X. (d), & Adrianus VI.
 [e]

(y) p. 238. Tom. I.

(z) Praefuit enim sedi papali
 Alexander ab anno 1492. ad an-
 num 1503.(a) Exhibetur ea bulla in se-
 ptimo Decretal. tit. de maleficiis
 & incantat. cap. 1. Sed annus,
 quo bulla hæc a papa fuerit edi-
 ta, non adjicitur. Unde nescio,
 qui fact. m. fuerit, ut in editione
 Corporis Juris Canonici Pi-
 thœana adscriptus fuerit huic
 bullæ annus 1474. haud dubie

ex cap. seq. 2. eo translatus.

(b) Ut in bulla Iulii II. fere
 eadem verba reperiuntur, quæ extant
 in bulla Innocentii IX. & proli-
 xe conqueritur de iis, qui Inquisi-
 toribus obseruerent. Conf. & bul-
 lam Leonis X.(c) Qui praefuit sedi Rom. in-
 ter ann. 1503. & 1512. Refertur ea
 bullæ in septimo Decretal. d. tit.
 cap. 3. data ad inquisitorem Gre-
 monensem.(d) Anno 1521. ad ordinarios
 Do-

(e), & denique Clemens VII. (f), reſcriptis potestatem Inquisitorum conſimmarunt. Ubi in primis notanda astutia Julii II, qui, cum ſentiret, eos, qui tum Inquisitorum mendacia credere nolebant, per excommunicationem non ſatis terreri, addidit præmia illis, qui conſilium, auxilium, & favorem praeflarent inquisitoribus (g).

§. LXI.

Iftis tamen bullis Papalibus non obſtantibus, fabulis iſtis & mendaciis inquisitorum ſe oppoſuit Johannes & Spinei Franciſcus Ponzinibius J.U.D. intendens probare per ratiſcripta contiones fulatas auctoritatibus juris, quod ſagæ corporali tra & propter non ferantur a dæmonie in locum conventus, & ibi inquisitoribus paſta faciant, ſed quod iſta omnia fiant per illusionem dæmonum (h). Cui quidem ſe oppoſuit anno 1424. & seq. Bartholomæus de Spina, ſed fere nil novi afferens, verum crambem faltem toties coetam recoquens, & ad auctoritatem Papæ & inquisitorum præcipue provocaens (i).

§. LXII.

Dominii Veneti *ibid. cap. 6.* Et enim apud Venetos nunquam tanta fuit potestas sanctæ inquisitionis, ut apud alios populos.

(e) Anno 1523. *in dict. cap. 3.* ad inquisitorem Comensem.

(f) Anno 1524. in favorem Inquisitoris Parmensis, cuius meminit Spinæs *in quæſt. de ſtrigibus Tom. II. Mall. Malef. p. 479.*

(g) Scilicet eadem indulgentias, quibus cruce signati contra

alios hæreticos tunc gaudebant.

(h) De hoc autore & ejus scripto plura afferre nequeo, dum nihil de eo inveni præter ea, quæ afferruntur *in titulo Tom. II. Mall. Malef. & ibidem in tractatu Spinei ei oppoſito.*

(i) Fuit vero Apostolici Palatii magiſter. Ut ex ungue leonem cognoscas, cape faltem eius argumentum primarium, quod Ponzinibio oponit *p. 463.*

G

In

§. LXII.

*Alciati re-
sponsum an-
no 1518. in
causa saga-
rum.*

Dedit etiam Alciatus circa illa tempora [k] responsum Episcopo, [l] occasione inquisitoris, qui jam plures quam centum sagas in subalpinis vallibus [m] flammis consumserat, donec rustici arreptis armis vim illam inhiberent, & negotium ad judicium Episcopi deferrent. Harum sagarum tres classes facit Alciatus. Aliquæ in cruce in minxerant Christum DEum abnegaverant, præsentes ipse & vigilantes ve-

In contrarium faciunt infiniti pene processus inquisitorum, (videlicet jam illis temporibus processum inquisitorum contra sagas in infinitum excrevisse,) & justitia facta per eos contra tales personas, quasi veraciter & corporaliter vadant ad cursum, & ibi fidem abneggent, atque baptizantur, concubant crucem, ac sacram Christi corpus horrendis contumeliis officiant. Quæ omnia, si non vere, sed in somniis fierent, inustissimi essent inquisitores &c. At pro actibus inquisitorum est presumatio, (quod multis textibus & glossis adductis probat) Item p. 479. Hæc autem non jussisset sanctissimus Dominus noster, Clemens VII. fit strategies, que judicantur hereticæ, non essent vere hereticæ, vel si ea quæ per ipsas sunt, solum

essent illusiones diabolicae &c. [k] Ut ipse refert: Lib. 8. parvus cap. 21. p. m. 75. Cum pri- um Doctoribus insignibus ornatius domum me contulit, prima, in qua mihi de jure respondendum fuis, hac oblatæ est causa. Refert autem Pancirollus de clas- sis legum interpretibus L. 2. C. 169. p. 353. Alciatum anno 1517. cum vix 22. annos natus esset, pro- fessione Juris Civ. & Can. ornatum fuisse. Wagstaff von der Hee- her v. c. 3. p. 42. id anno 1518. con- tigisse narrat.

[l] Quis fuerit, non memorat Alciatus.

[m] In Pedemontana regione id factum esse, interpretatur Bodinus in prefat. ad Demoniam, Wag- staff d. l. de ditione Veneta id intel- ligit, forte occasione eorum, quæ notavimus supra ad tb. 59. lit. d.

neficiis atque devotionibus infantes extinxerant [n]. Aliquæ post minas noctu, quamvis obseratis clausisque valvis infantes fascinaverant [o]. In utrumque hoc genus, respondit Alciatus, inquisitorem posse munere suo fungi [p]. Aliæ vero nihil ultra egisse arguebantur, nisi quod sub arbore Tellina choreas duxisse, & ad lusum illum accessisse dicebantur, sociis id ipsum attestantibus, ipsis negantibus. Has negavit Alciatus torqueri posse, cum fuerint meræ illusiones phantasticæ, plura ibidem disputans, contra mentem novorum, ut dicit, theologorum, pro recepta opinione Doctrinæ Juris Civilis & Canonici [q]. Quare non mirandum, quod ob hoc ipsum responsum magnam ab inquisitoribus persecutionem passus [r], & a subsequen-

G 2 tibus

[n] Cur vero facta, quæ imputabantur sagis primæ classis pro verbis statim habuit Alciatus, cum tam cædem adhuc rationes dubitandi, quæ in tertia?

[o] Idem & quoad secundam classem monendum, cum ipse Alciatus sibi dubium moveat, & parum sufficienter id resolvat. Etenim, inquit, etiam si demus, personaliter eas non accessisse; tamen id lemuribus suis mandasse videri possunt. Hoc enim casu extra somnum peccatum fuit. Maxime verosimile, Alciatum ex metu multa de vera sua sententia dissimulasse.

[p] Id est, ut vel condemnet, sc.

si confessæ sint, vel torqueat non fateri volentes.

[q] Meretur totum illud caput legi, ut quod plura suppeditat, ex quibus illustrari possunt superius a nobis dicta §. 8. 9. 10. II.

[r] Huc refero illud Gravinae de ortu & progressu J. Civ. c. 170. p. 207. Docuit primo Ticini, deinde ab oblatratoribus, ob quos stornachebatur, in fugam acclus concessit in Galliam. Conf. ipsius Alciati epistolam contra vitam monasticam ab Anton. Matthæi editam, ex qua constat, Alciatum mores & fraudes Monachorum exacte novis-

tibus plane pro mago vel certe magiæ suspecto fuerit traductus (s). §. LXIII.

Erasmi Roterodami testimoniis & eorum fraudibus monachalibus.

Desiderius Erasmus Roterodamus, uti Monachos & eorum fraudes, si quisquam sui temporis, cognovit, easque ad vivum in Encomio Moriæ & Collonis passim depinxit; ita fabulas de dæmonum apparitione visibili, & de pactis sagarum expressis earumque conventibus, pro fraudulentis monachorum inventis habuit (t), et si haud dubie ex metu, ne Papas ir-

ri-

(s) Vide Bodini *prefationem ad Daemoniam* p. 14. quamvis obscurius loquatur. Notanda tamen ibi verba præcedentia: *quo se a magis inescari passi sunt, cum quibus jungenda, quæ postea de Alciato loquuntur.*

(t) Vide potissimum ejus colloquium, cui titulus *Exorcismus seu spectrum*, ubi infinite ita differit p. m. 348. Antehac non soleo multum tribuere fabulis, quæ vulgo feruntur de spectris, sed post hac multo minus tribuam. *Suspicio enim ab hominibus credulis, & Fauni* (de quo in illo colloquio plura referit) *similibus multo pro veris prodita literis, quæ simili artificio sunt adsimilati.* Adde ejus epistolam de colloquiorum utilitate, colloquiis subiectam, p. m. 776. In spectro detego technas impostorum, qui credulis simplicium animis solent illudere,

fingentes apparitiones demonum & animarum, vocesque divinas. Quantam vero pestem habentia? in vexerunt pietatis Christianæ? Idem in colloquio, cui titulus *virgo pœnitens* p. m. 203. *Dic mihi, qua specie erat?* (Cacodæmon) *Eſſne talis, qualis pingitur, rostro aduncō, longis auribus, harpyiarum unguibus, prælonga cauda?* Et in encomio moriae p. m. 102. *Cæterum illud hominum genus totum est nostra farinæ, qui miraculis & prodigiis gaudient mendaciis, vel audientis vel narrandis, vel ulla societas talium fabularum, cum portentosa quædam de spectris & lemuribus, de larvís, de inferis, de id genus anilibus miraculorum commémorantur, quæ quo longius absunt a vero, hoc & creduntur lubentius, & jucundiore pruritu titillant aures.* Atque hec

ritaret, tot bullis haec tenus inquisitiones contra sagas confirmantes, directo non retigerit imposturas. (u)

S. LXIV.

Imo in ipsa Germania tum continuatum fuisse, a *Constitutio Principibus & Statibus imperii*, ut inquisitoribus illa libertas a Pontificibus concessa, inquirendi in fortiarioris Bambergensis sub praetextu hæreseos, non permitteretur (w), indiciosis 1510. non est *Constitutio Criminalis Bambergensis*, Moguntiæ ^{sicut inquisitoribus} 1510. typis impressa. Etsi enim Episcopus Bambergensis tanquam Princeps Ecclesiasticus haud dubie Papæ valde fuerit addicetus; multa tamen in illa Constitutione deprehenduntur argumenta, sententiam nostram corroborantia (x).

S. LXV.

Cum vero *Constitutio criminalis Carolina* tam non tota de verbo ad verbum descripta sit ex *ratio Criminalis Carolini* na 1532.

hæc quidem non modo ad levandum horarum tedium nire conducunt, verum etiam ad quem pernient, præcipue sacrificis & concionatoribus. Conf. supra th. 28. lit. d. ubi notavimus, Erasmus inter primos notasse figura menta in viti Patrum.

(u) Erat enim Erasmus valde meticulosus, vide *Tomi. IV. observ. select. Hall. obs. 21.* Ad quem metum etiam forte referri possunt ea, quæ jam supræ excerptimus §. 13. *Lit. a.* quanquam forte etiam distinguenda sint tempora in ipso Erasmo. Nam illam epistolam ex

qua ibi excerptimus, scripta a. 1500.

(w) Illustrantur hic dicta etiam ex gravaminibus statuum imperii in Comitis Noribergensis ann. 1523. exhibitis apud Schilterum de L.E.G. Lib. 7. C. 2. p. 859. seg. Vide potissimum *gravamen 68.* Quem in modum honesti viri & mulieres ex falso rumore sacerdotum graventur. Item *gravam. 70.* quibus artibus judices ecclesiastici causas promiscuae solis sibi vindicare conentur. Conf. etiam *gravam. 73.*

(x) Nam i. de criminis magiae voluit agi coram judicibus Lai-

G 3

cis,

constitutione illa Bambergensi (y); ita eadem observationes & hic repetendae sunt (z). Imo hic aliquid novi adjectum est, doctrinis & praxi inquisitorum plane adversum, quod nempe ad denunciationem magorum contra neminem inquirendum sit (a).

§. LXVI.

Auctor Mal- Nec defuerunt viri eruditii, qui se processibus ille*judicium*. lis inquisitoris contra sagas seculo XVI. opponerent. Ut enim taceam ea, quæ Philippus Melanchthon
(b)

cis, atque adeo non coram Inquisitoribus papalibus. 2. art. 55. ad indicia magia saltē refert, si quis se obtulerit, quod velit alios docere artem magicam, aut quod alius minatus fuerit, quod eis magia nocere velit &c. Nihil hic de delatione aliorum magorum, nihil de indiciis ex conventu sagarum aut pacto cum Diabolo. 3. In art. 64. qui de quæstionibus super criminis magia agit, jubentur judices querere, quomodo, quibus verbis & operibus magia facta sit, & an persona, cui per magiam nocitum, iterum opem ferre possint. Hic iterum non jubentur inquirere, an pactum fecerint cum diabolo, an in conventu cum aliis magis fuerint, an incubos aut succubos admiserint. Ut adeo pateat, Episcopum Bambergensem illas nugas

non credidisse, etsi bullis Papalibus corroboratas & inquisitorum libellis ac historiolis defensas. 4. In art. 131. jubentur magi, qui aliis damnum dederint, igne puniri, ut heretici; (i.e. æquali pena cum hereticis gleich den Ketzern, non quasi sint heretici,) de reliquis magis præcipit, ut consulantur juris periti &c.

(y) Vid. dissertat. Dn. Prædis *de occasione &c. constitut. Caroline* §. 35. seq.

(z) Nam *articulus 55.* paucis mutatis vel adhibitis repetitur in *constitutione Carolina* art. 44. *articulus 64.* in art. 52. & *denique articulus 131.* in art. 109.

(a) *Art. 131. Conf. Carolin.*

(b) ea de re obiter monuit (c): auctor anonymus Mal-lei Judicum (d) in eo totus est , ut iniuriantes a judi-cibus tam secularibus quam ecclesiasticis hic commis-sas perspicue ostenderet (e): quamvis non omnes frau-des & fabulas intimius videatur penetrasse (f).

§. LXVII.

Anno 1563. (g) Johannes Wierus Medicus Du-Wieri opus
cis Juliæ Cliviæ & Montium opus de præstigiis dæ-de præstigiis
mo. Demonum.

(b) Nam Lutherus hic non vi-detur omnia profundius expen-disse. Admittit enim succubos dæ-mones, & de infantibus disformi-bus von Wæxelbølgen quædam docuit, quibus multa opponi pos-sent; ut patet ex illis, quæ ex col-loquio eius excerpta leguntur in *Theatrum de Veneficis f. II seq.*

(c) in Libello de anima p. m.
95. ubi optat, ut majori cum pon-dere & diligentius a iudicibus fierent anacrises sagorum , nec iudices tanq[ue] facilis effent adcre-denda tanq[ue] vera, quæ quo-die de illisfunctis & præstigiis demonum referuntur , adeo ut confessioni delirantibus anis & malefancis, de suis epulis, choreis nocturnis, confessoriis & con-cubinis non statim adhuc eant si dem, quasi hec corporaliter & revera non imaginariet, & sen-suum quadam fascinatione , & in spiritu fiant.

(d) Ex titulo apparet, hunc li-bellum Malleo Maleficarum esse oppositum. Autor quisquis est videtur religioni Evangelicæ fuis-se addictus. Quando scripserit , certo non constat. Novus hujus libelli editor in *præfatione* putat id factum esse initio seculi XVI. Ex cap. 2. p. 7. constat, quod citet exemplum anni 1625. tanquam nuper factum. Interim c. 7. p. 27. seq. sèpius citat Constitutionem Carolinam: imo c. 8. p. 35. citantur Eraclius & Wierus, qui inclinante demum seculo XVI. scripserunt: nisi forte hæc allegatio ultima in nova aliqua hujus tractatus edi-tione fuerit adjecta.

(e) Vide præ reliquis totam quest. 8.

(f) Nam admittit, magos pa-tare revera in re cum diabolo qu. 6. §. 1. & 7.

(g) Ut patet ex epistola gra-tu-

monum sex libris distinctum edidit , oppositum malo maleficarum (i), ac de pœnis lamiarum etiam cum Johanne Brentio quædam disputavit (i); ex quibus constat, Wierum, et si Medicum, pro statu illorum temporum altius penetrasse mysteria iniquitatis inquisitoriae , quam Brentium Theologum.

S. LXVIII.

*Lancelotti
institutiones
Juris Can.*

Eodem anno 1563. Lancelottus scripsit institutiones Juris Can. Hic, si fabulas inquisitorum de sagis credidisset esse veras , institutionibus illis aliquid ea de re inseruisset. Jam vero altum de iis ibi est silen-

tulatoriis p. 869. & p. 905. Postea tamen ipse autor in sequentibus editionibus videtur multa addidisse. Ultor editione sexta Basil. 1583. Ibi enim mentionem facit eorum, quæ anno 1565. & 1567. gesta sunt, vid. p. 338-397-559.

(h) *Lib. III.de Lamiis c.2 seq.* recenset prolixè sententiam mallei maleficarum de pactis sagarum cum dæmons, & ostendere laborat, ea pacti esse præstigiosa phantastica inepta, non cohærentia, vania, & nullius ponderis. *Ibid. c.19.* tractat de incubi dæmoniaci illusioni & incubo morbo naturali; *c. 22* refert ac refutat fabulam de Martini Lutheri ortu dæmoniaco. *Lib IV* de iis, qui lamiarum maleficio affecti esse putantur, agit;

c. 2, de rebus monstrosis ore ejeticis, docet ac probat multis argumentis, eas non fuisse in corpore. *C. 22.* probat, homines non transformari posse in bestias. *Lib. VI. c. 4.* ostendit, quod processus tum temporis usitatus abeat a Constitutione criminali Carolina; (conf. modo notata §. 65.) *C. 7.* fabulam de, mirabili interitu sagæ cuiusdam ex Vincentii speculo refert. *C. 8.* disserit, quod lamiæ hæreticis non sint accensendæ. *C. II. 12. 13. 14.* examinat confessiones mulierularum exustarum *C. 15.* recenset exempla sceminarum innocentium, ob magiam punitorum &c.

(i) Vide Apologeticum subjunctum operi.

(k)

silentium (k), sed repetit potius constitutionem Alexandri IV. supra (l) memoratam, quod inquisitores se non debeant immiscere cognitioni de sortilegiis, nisi hæresin sapient manifeste; & saltem quasi pactorum (m) meminit inter sortilegos & dæmonem.

§. LXIX.

Anno 1564. Johannes Fichardus, JCtus & Reip. Fichardi Francofurtensis Advocatus, Comiti cuidam, consili-sententia de um ejus super actis de crimine magiæ & responso alte crimine ma-rius JCti expertenti, respondit (n); rem duabus potis-gie. simum quæstionibus absolvi: An sagæ secundum con-fessionem ab ipsis tortura extortam comburendæ sint? 2. At eæ concubitum cum dæmone exercuerint, no- &turnasque choreas duxerint? Ad utramque autem eo modo sententiam suam dicit, ut facile appareat, ei nu-gas & nequitias inquisitorum & judicium magnam par-tem fuisse cognitas (o).

§.LXX.

(k) Lib. IV. Tit. 5. §. 1. & 2.
ubi erat sedes talia monendi.

(l) Supra §. 35.

(m) Ex Augustino, & inde ex cerpto can. 7. in f. C. 26. qu. 2.

(n) Consilium hoc inter Con-silia Germanica Fichardi reperi-tur p. 208. seq.

(o) Ad primam enim quæstio-nem respondet: se ejus decisionem affirmativam relinquere conscientiæ alterius JCti, melius tamen pu-tat facturum fuisse, si alios autores præter malleum maleficarum &

Girlandum consuluisset. Ad secun-dam dicit: illa omnia esse dubia in-credibilis & impossibilis, ut in illis nemo se fundare possit. Imo subji-cit, ea ab Inquisitoribus proprii commodi causa esse excogitata, multaque sanæ rationi contraria in Formicario & similibus scriptis contineri. Denique addit, non cre-dendum esse denunciationi ab u-na saga adversus alteram facta, quia scilicet sagæ per phantasma-ta soleant decipi &c.

§. LXX.

*Novi eorum
qui se inqui-
storiis op-
posuerunt.*

Cum autem hactenus memorati scriptores , qui iniquitatibus processuum contra sagas se opposuerunt (p), partim multas fabulas ex vitis patrum , dialogis Gregorio, Vincentio Bellovacensi , Nidero (q) &c. haustas, item confessiones per tormenta extortas , ut vel logice vel ethice veras (r) supposuerint ; & hoc primo falso admisso , in fontes illarum iniquitatum & causas genuinas confessionum tormentis extortarum debito modo non inquisiverint ; atque sic plura pa- rum cohærentia imo quandoque contradicentia im- miscuerint discursibus suis (s): occasionem dederunt aliis viris eruditis , etiam ex ordine Protestantium,

ut

(p) Nimirum Ponzinibius, Al- ciatus, Autor mallei judicum, Wi- erus, Fichardus, de quibus adhuc §. 61. 62. 66. 67. 69.

(q) De quibus repeate monita nostra *supra* §. 25. seq. usque ad §. 44.

(r) i. e. partim crediderunt, Pa- tres Ecclesiæ &c. nihil hic data o- pera finxisse, nec sagas ex metu tor- mentorum contra veram animi sententiam confessas esse; partim, quæ ab aliis scriptoribus ex relati- one aliorum bona fide prodita sunt; revera etiam facta esse.

(s) De Ponzinibio quidem in specie nihil memorare possumus,

cum ejus tractatus non fuerit in- spectus. Interim tamen ex illis, quæ exinde excerptis Spinaeus, ap- pareret, quod crediderit, confessio- nes sagarum tormentis extortas e- thice veras fuisse , non logice, sed eas per imaginationem delusas fu- isse. De Alciato vide quæ jam no- tavimus §. 62. *Lit. n. & o.* De Au- tore mallei judicum jam monui- mus §. 66. *Lit. f.* quod ipse admi- serit pacta a magis inita esse cum diabolo : unde postea non ratio prægnans appareret, cur non & sagæ talia pacta iniire potuerint, vel cer- te iniisse præsumendæ sint, &c. Si- militer de Wiero narravimus §. 67. *Lit.*

ut ista asserta de pactis sagarum cum diabolo, de incubis & succubis, de conventu sagarum, de transformatione magarum in bestias, &c. ulterius incaute quidem, sed bona tamen fide, propagarent.

§. LXXI.

Igitur non mirandum, quod, cum Divus Augustinus Elector Saxoniæ, dissensiones JCtorum in definiendis variis juris quæstionibus, constitutionibus post ea editis definire intenderet (t), etiam inter alia propositis rationibus dissentendi circa quæstionem, an crimen magiæ indistincte, & etiamsi damnum non fuerit datum, poena capitali puniendum sit (u); approbata in constitutionibus sententia affirmativa, pro

H 2

miti-

Lit. b. quod fabulam quandam ex Vincentii speculo de miserabili sagæ cuiusdam interitu recensuerit lib. 6. c. 7. Etsi vero simul profiteatur *ibid.* quod illud figmentum esse credit, & quod ea historia fabulæ non si absimilis: eandem tamen cautionem non adhibuit a-libi, ubi promiscue partim ex scriptoribus gentilibus, partim ex scriptoribus historia ecclesiastica & Patribus Ecclesiæ & monachorum libellis multa de apparitionibus dæmonium, item de magorum factis, ut vera recensuit: vide e. g. L. 1. c. 10. 13. 14. 15. L. 2. c. 2. & 4. & aliibi paucim. Sic & Fichardus si pra §. 69. *Lit. o.* parum caute alterius JC- ti conscientiæ reliquit decisionem

primæ quæstionis, quod nimirum sagæ secundum confessiones in tortura factas comburendæ sint, &c.

(t) Historiam constitutionum illarum & præcedentium consultationum tradit Daniel Mollerus in Commentario ad præfationem Electoralem.

(u) Continentur illæ rationes in Consultationibus constitutionum Saxoniarum Tom. I. P. IV. qu. 68. & Tom. II. P. IV. qu. 7. Autor prioris consultationis, pro indistincta poena capitali pronuntiat; posterioris, casus varios distinguit. Uterque tamen in eo consentit, quod si pacta cum diabolo sint inita, aut concubitus peractus, poena capitalis locum habere debeat.

mitiganda ejus duritie ista communis traditio de patetis & concubitu sagarum cum dæmone fuerit inserta (w); & sic per legem publicam a capite Principum Protestantium latam, persuasio ista hactenus vacillans, maximum robur cœperit.

§. LXXII.

Lamberti
Danæo dia-
logus de ve-
nificiis 1574.

Cum igitur JCri Lutherani in casses Inquisitorum inciderint, non adeo vitio vertendum Lamberto Danæo theologo reformato, quod anno 1574. dialogum de beneficiis eum in finem ediderit, ut processum contra sagas defenderet; et si ex eo ubique appareat, quod vel distincta aperie considererit, vel dubia & demonstranda, ut indubie vera præsupposuerit (x)

§. LXXIII.

(w) Part. IV. *Constitut.* 2. Fuerunt autem Constitutiones haec Electorales editæ anno 1572. Et quamvis concubitus expresse non fiat mentio; non tamè sine ratione verba dictæ constitutionis: oderius schaffen hat, de eo explicat Daniel Mollerus in *comment. ad d. constit.* respicens videlicet ad autores dictarum consultationum, quos ante oculos habuit, quicunque concepit d. constitutionem. Iстis vero autoribus Wierus vapulat, nolla tamen alia ad dita ratione, quam quod fuerit Medicus & non JCetus; & contra Paulus quidam Girlandus utramque ibi facit paginam, haud dubie scriptor Pontifi-

cios & fabularum illarum in favorem Inquisitorum defensor; cuius scriptum subsequentibus temporibus verosimiliter, per Deltrium, Torreblancam, & similes (de quibus infra loco) obumbratum fuit.

(x) Ita v. g. p. 18. præsupponit contractum inter satanam & sagas. Præsupponit p. 28. (tales sortiarios ante Christum natum innotuisse; cum videlicet absurdum sit, Christum, qui venerit ad opera Diaboli destruenda, novam illis potestatem adiecisse, quam antea non habuerint. Ita p. 31. Scripturæ textus adducit, ubi sortiriorum & veneficorum (talium scil. de quibus est

§. LXXIII.

Uti vero Danæus non nominat Wierum, ita et- *Thomæ Eusebii dialogus.*

est quæstio fit mentio. *P. 32.*
seq. pro existentia (italium fortiorum, ad Augustinum, Trithemium, leges Romanas, Jus Can. provocat; quæ tamen, ut supra ostensum, de talibus nihil docent,) item ad propositiones damnatas a Parisiensibus *1398.* & ad experientiam damnatorum talium magorum plurimorum. *P. 39.* *40.* impugnat eorum sententiam, qui omnia, quæ de fortioriis (nota talibus: nam nemo unquam magos in alio significatu negavit,) dicuntur, vel ficta esse afferant, vel melancholico saltem alicui morbo adscribant, quasi scil. illi æque fidei Christianæ certitudinem blasphemie tollant, & divinam Christi naturam negent, ac illi, qui dæmoniacos a Christo sanatos, pro melancholicis & flavabile laborantibus venditent, (Quæ, qualis, quanta?) rursus provocans ad confessionem sagarum, quod satanæ nates de osculariæ sint, *P. 42.* *seq.* tanquam fortissimum argumentum adducit ilud. Potita causa ponere effectum: at satanam tanquam causam ad-

esse, qui voluntatem, & potestatem (quod erat crinomenon) talia perpetrandi habeat. Ergo *P. 49.* *seq.* aliud argumentum. Qui gigantem dejicere potest, ille & puerulum. At fortiori homines veneno lædere possunt. E. multo magis bruta, herbas, vinum, aquam, aerem, per concessionem divinam. *P. 51.* ad multa exempla provocat, quæ ipse viderit, quod fortiori rabidos reddiderint, podagram & paralysin in aliis produixerint &c. provocans insuper *p. 52.* ad autoritatem Augustini, Virgilii, *p. 54.* Nicephori Callisti, *P. 55.* Deum tamen ipsum esse assert, qui primus hæc efficiat, & his hominibus tanquam instrumentis peccata hominum puniat. Non autem esse hæc phantastica sic probat; quod phantasia magorum non possit a læsis sentiri: At læsos revera sentire morbos a fortioriis injectos. (Id vero hic erat in quæstione, an non fortiori, ea, quæ alii patiuntur, possint sibi imaginari, quod ipsi ea fecerint.) Accedere horum confessionem *p. 56.* & testi-

de Lamiis &
Strigibus
1577.

iam nullum indicium in scripto ejus deprehendo, quod adversus hunc præcise calamum direxerit. Sed anno 1577. Thomas Erastus, medicus notissimus, de Lamiis & Strigibus alium dialogum edidit, in quo et si etiam non nominet Wierum, tamen ex ipsa inspectione libelli constat, eum adversus hunc directum esse. Quid vero etiam Erastus præstiterit, docebunt excerpta sequentia (y).

Bodini de
magorum

§. LXXIV.
Anno 159. Johannes Bodinus homo superstitionis-

monium Augustini, Virgilii, Thomæ Aquinatis &c. p. 58. P. 59, tamen contra Augustinum & Apulejum negat, quod sortiarii possint homines mutare in bestias. Nabuchodonosoris metamorphosis adscribendam esse (p. 61.) omnipotentiæ divinæ, non viribus satanae. (Jam ipse videat, quomodo haec cohærent cum iis; quæ modo ex p. 55. excerptissimus. P. 64. rursus præsupponit pactum cum satana, & notas ab eo sortiariis impressas, quod ipsi etiam agnoscent judices, curantes videlicet, ut istæ nota inquirantur &c. P. 66. seq. modum pacificandi prolixè describit ac conventus ad synagogam. Et interrogatus, unde ista sciat, intrepide respondet p. 71. ex infinitis eorum confessiōnibus constantissimis & simillimis,

& ex innumeris adversus eos judiciis institutis. Ut adeo plura exinde excerpere pudeat & pigeat.

(y) Recte quidem p. 19. statim controversia format; *An sagæ cum dæmone fædus incani?* sed vide jam, quomodo id probet p. 34. *Quod sagæ existiment, se beneficiorum diaboli admirabilia agere, & ex actione talia ab illo postulare certum est.* P. 51. *Quod sagæ Deum abjurent, & principia diaboli se futuras stipulentur, probatione tam non eget quam ego egere cuperem.* Est enim prob dolor nimis, quam opus est, clarum. *Qui negare auerter, homo prudens nullus imbi antehac, notus fuit.* P. 52. *Omnis uno consensu quoconque loco & tempore interrogatur, hoc ipsum confitentur, tamen se capi-*

missimus, & magis Judæus quam Christianus (z) edit libros IV. de magorum dæmonomania, in eo totus, ut facta Inquisitorum defensat, potissimum tamen ad exempla confessionum talium provocans, aut ad fabellas putidissimas; in eo maxime capite, ubi de expresso pacto sagarum cum diabolo agit, & a corpore a dæmonibus exportentur (a). Subjunxit etiam confutationem opinionum Wieri, quem ut hominem improbissimum, impostorem, exscriptorem Steganographiæ Johannes Trithemii, & discipulum Cornelii Agrippæ magorum omnium Principis, traducit (b).

demonomania Libri IV. 1579.

§. LXXV.

Habuit anno 1584. Johannes Georgius Gœdelmanni
man- varia de ma-

capitale sibi fore prævideant.
P. 90. Singulæ suos habent amatores, ornatū, adspicū, nomine distinctos. & statim a contracarta pactione congregi solent, scutū universæ, ubiunque capte fuerint, magno semper consensu asseverarunt. P. 138. Car. igitur ista repetis, & fædus nullum ferire cum dænone intendis ostendere. Et factum possibile est, & sepius quam velle, factum est. Non ergo impossibile factum fatentur, cum se perpigisse cum diabolo fatentur. Denique p. 145. Neque ego ali-

quas inveniri negavi, que sine tormentis faterentur crimen suum, sed raras esse monui. Et enim aliquæ solo METU quæfionum LIBERE ad interrogata respondent. Nec despiciunt, quæ sic faciunt. Malunt enim sine cruciatu dicere, quæ tormentis extorqueri posse intelligunt.

(z) Ut patet ex scelestissimo ejus libello, cui titulum dedit; Heptaploeres.

(a) Lib. 2. cap. 4.

(b) Vid. p. 689. seq.

gis & venetiis
anno
1584. seq.

mannus JCTus Rostochiensis disputationem de magis, beneficis, & Lamiis (c). Hujus occasione anno 1587. responsum ab eo petiit Senatus in quadam civitate Westphaliae, an secundum mores tum receptos pro indicio adversus sagas habenda sit confessio & nominatio aliarum sagarum accedente probacione per aquam frigidam, & an doctrina Bodini in processu contra sagas sit attendenda (d). Respondit non solum Goedelmannus (e), sed etiam hac occasione libros de magis & beneficis postea edidit (f), in quibus Wieri & Fichardi sententiam potissimum videtur esse fecutus (g).

§.LXXVI.

(c) Vide Goedelm. Lib 3. p. 4.
& 9.

(d) ibid. p. 5. seq.

(e) Vid. ipsum responsum d. L. 3. p. 10. seq. in quo improbat ista indicia, & de Bodini libro recte judicat p. 38. quod ejus libel Ius multis absurdis opinionibus sit repletus; quod latius probat. Lib. 2. p. 20. 24. 72. 73. 95. & lib. 3. p. 27. 36. 46. 99. 198.

(f) Piores duo libri videntur continere disputationem ante memoratam, variis tamen augmentis locupletatam. Liber tertius vero videretur confirmare responsum modo allegatum, de justo modo procedendi contra sagas.

Ubi inter alia lib. 2. p. 80. & lib. 3. p. 127. illustrat ea, que jam supra de constit. Carolina §. 65. notavimus, quod scilicet eadem nec de concubitu damniaco, nec de nocturnis conviviis & transmutationibus Lamiarum, interrogations institui jubeat,

(g) Nam Lib. I. cap. 2. concedit, magos pacta inire cum damone, non vero sagas, nisi mere phantastica, quod latius probare intendit lib. 2. Liber tertius maxime commendandus, ubi perspicue docet, processum contra sagas ab Inquisitoribus introductum, & recte rationi & Con-

§. LXXVI.

Interim, et si post reformationem inquisitoribus *Theatrum de beneficiis* ipsis non videatur esse magna potestas relicta contra sagas, etiam apud Pontificios (h); retinuerunt tamen judices seculares modum irrationalabilem ab ipsis introductum: in quorum usum editum est anno 1586. *1586.*

Theatrum de beneficiis (i), ut scil. auctor adderet animum judicibus, qui non nihil segnus contra sagas procederent (k). Ex ipsis tractatibus, quæ hic exhibentur constat, jam illis temporibus maximam partem Theologorum, Jutorum & Medicorum protestantium, fabulis inquisitorum fuisse infectos, & doctrinam hanc bona fide propagare intendisse (l); pauciores vero olfecisse quidem præcipitiantiam judicum, sed tamen ultra cautelas Wieri non processisse (m).

§. LXXVII.

Video etiam citari (n) bullam Sixti V. Papæ *Sixti V. bul. contra A. strologos.*

Constitutioni Carolinæ apertæ repugnare.

(h) Nam Protestantes, ut clero non reliquerunt, processum inquisitorium contra heresies in generi, ita nec in specie contra crimen magiae. Quod vero, & cur Principes Catholici idem fecerint ratione magiae, patet ex iam dictis §. 34. 45. 54. &c.

(i) Seu fasciculus tractatum variorum de beneficiis, vel germano-

nice scriptorum, vel in germanicam linguam translatorum.

(k) Vide Editoris epistolam nuncupatoriam.

(l) Unde & pleraque scripta ibi contenta, favent doctrinis inquisitorum.

(m) e. g. tractatus octavus p. 202, nonus p. 214, undecimus p. 202, &c.

(n) a Torreblanca *de magia L. I. c. 6. n. 2. p. 171.*

I

(o) Tor-

contra Astrologos, haud dubie circa illa tempora editam.^(o); sed quam videre mihi non licuit.

§. LXXVIII.

Petrus Binsfeldii de confessionibus sagarum tractatus 1591.

Anno 1591. Petrus Binsfeldius, suffraganeus Tre-
virensis edidit tractatum de confessionibus Malefico-
rum & sagarum, an & quanta fides iis adhibenda sit.
Ubi methodo antiqua procedit, & aliorum dicta & fa-
bulas inquisitorum reperit.^(p).

§. LXXIX.

Nicolai Remigii de demonolatria Libri tres 1594.

Majori tamen cum applausu excepti sunt Nicolai
Remigii (q) libri tres dæmonolatriæ (r), anno
1594. publicati; quoniam methodo plane simplici pro-
cedant & ad persuadendum homines, præjudicio au-
toritatis non plane immersos, omnium minime vide-
antur apti esse, cum totus liber non nisi confessioni-
bus sagarum & exemplis inde desumptis repletus
sit (s).

§. LXXX.

(o) Torreblanca citat quidem
bullam de anno 1591. sed eo tem-
pore Sixtus V. jam erat mortuus.
Ipse enim sedi præfuit ab anno 1585
ad annum 1589.

(p) Ex dedicatione autoris &
querelis ibi prolatis appareat, quod
tum adhuc non pauci fuerint viri
cordati, qui processui illi inquisi-
torio resisterent.

(q) Consiliarii Lotharingici
& in judiciis capitalibus cogni-
toris publici.

(r) Nam statim anno 1596. in

Germania rursus sunt editi, & an-
no 1598. in lingua germanicam
translati.

(s) Statim titulus jucunde deli-
rat: *N. Remigii Dæmonolatriæ
libri tres, ex judiciis capitalibus
900. plus minus hominum, qui
sortilegii crimen intra annos
15. in Lotharingia capite lue-
runt, miris ac jucundis narra-
tionibus, variarum naturali-
um questionum ac mysteri-
orum dæmoniacorum discussio-
bus, valde suaves & gra-
ad-*

§. LXXX.

Quamvis autem facile appareat, similitudinem confessionum a sagis, vel per torturam vel ejus mente extortarum, argumentum nullius momenti præbere pro afferenda earum veritate (*t*); imposuit tandem idem argumentum Danieli Mollero, Jcto Saxonicō, *Molleri comitatus* *ad Constitutiones Eleemosynas Augusteas* 1599.

adque sales movendos imprimis apri. Ipse autor statim in praefatione proficitur, quod dubiam fidem de sagis & earum operibus per certam demonstrationem & ab experientia desumptam, & quidem appositis loco, tempore & personis, (quasi nimirum saltem dubium hactenus fuerit, an confessiones tales a sagis fuerint, editæ, non vero, an confessiones, quæ editæ fuerunt, fidem mereantur:) stabilire velit; quod & in toto tractatu fecit. Porro ipse autor, ut homo valde credulus, confessiones quasvis absurdissimas pro absurdis non habuit, exceptis illis, quod diabolus possit homines in bestias mutare, & liberos generare, (congressum tamen libidinosum concedit,) & quod animæ ex corporibus ad tempus excedant, & rursus in illa redeant, &c.

(*t*) Partim propter suggestionem judicūm, quæ uti hodiēnum

etiam in summarīis quæ dicuntur depositionibus delinquentium sunt satis frequentes; ita nullum est dubium, quin & eo tempore sagis summariter examinatis, tales suggestiones factæ fuerint. Unde vir optimus, qui testatur, se per plures annos ut Assessorem Scabinatus Lipsiensis plurima acta de crimine magia perlegisse, fuit deceptus, dum putavit, sagas illas ejusmodi depositiones sibi similes absque talibus suggestionibus fecisse. Non enim solent scabini Lipsenses examini judiciali præsentes esse. Sed tacet iam, quasdam sagas sponte, id est absque suggestione, talia fuisse confessas; sufficit, quod fabula illæ tum in vulgus notæ fuerint, adeoque sagæ etiam generaliter admonitæ, si soltendie Wahrheit sagen, damit man nicht nothig hätte, dieselbe durch andere Mittel aus ihnen zu bringen,

nico, ut circa finem seculi XVI^{ti} (u), eo fere solo inductus, propagaret doctrinam de pacto & concubitu diaboli cum sagis (w): cuius adeo autoritatem fecuti sunt postea etiam collegia JCtorum Saxoniorum, & alia (x).

§. LXXXI.

*Martini Del
Rio disquisi-
tiones Magi-
cae 1599.*

Anno 1589. Martinus Del Rio Jesuita edidit disquisitionum Magicarum libros sex, in quibus, tanquam vir infinitæ lectionis, omnes fabulas (y) collegit, & more scholastico disputans, eo majori cum successu pondus addidit persuasiōni, de pacto dæmonum cum sagis, & fide confessionibus sagarum adhibenda, quod, observans jam ex Reformatis & Lutheranis aliquot scriptores ejusmodi f. bulas admisisse, eos in subsidium citet (z). Unde & postea majori cum imprudentia pene omnes JCTi protestantes hunc autorem tantum non exscribere solent (a): non considerantes, quod Del Rio calumniosissime multiplicatiōnem & frequentiam criminis Magiæ Calvinismo, ut ait

metu torturæ facile potuerunt res etiam absurdissimas commemora-re, quas antea in conventibus omnibus hominum plebejorum, de aliis sagis narrari audiverant.

(u) Nam, ut ex privilegio Ele-
ctorali operi præmisso constat,
prima editio commentarii prodiit
anno 1599.

(w) *Vide comment. ad d.
Part. IV. constit. 2. n. 8. & 19.*

(x) *Ipsius enim commentaria*

usque ad tempora Carpzovii, tam intra quam extra Saxoniam in hac quidem materia ab aliis scriptoribus citari solent. vide e. g. statim § seq. Lit. z.

(y) Ex scriptis philosophorum & poetarum gentilium, Patrum Ecclesiæ, Inquisitorum, &c.

(z) *Vide Lib. 5. sec. 16. ubi p. 760.
citat Danæum, Erastum, alios, & p.
762. Danielem Mollerum.*

(a) *Cum in hoc opere omnia
col-*

ait, & Lutheranismo adscribat (b), ac Lutherum & Lutheranos ac Reformatos cum impudentia & virulentia maxima traducat (c).

§. LXXXII.

Maximum autem pondus persuasiōni illi de pa. *Jacobi Regis Anglie de monologia, initio Sec. XVII.*

Etis sagarum, potissimum apud Reformatos addidit initio Sec. XVII. (d), quod Jacobus Magnæ Britan-

collecta deprehenderent, quæ ab aliis antea seorsim essent tradita.

(b) Statim in *prefatione circa finem*.

(c) Ut *Lib. 3. Part. I. qu. 4. sect. 5. p. 405. lit. c.* quod magi Luther & Zwinglio hospitium paraverint, & quod Calviniani sint veri anteambulones Antichristi, & *ibid. q. 8. sect. I. p. 428. seq.* quod atheismus ex Calvinismi radice propullulet, ac idcirco tot passim maleficorum examina multiplicentur; quod dæmon Wittebergensis Lutherum in summas angustias & alvi profluvium adegerit; quod dæmon ex ore cuiusdam obfessa Calvinianos irriterit, nihil sibi ab illis timendum clamans, quoniā amici essent & fœderati; quod eo tempore, quo Lutherus obierit, in Brabantia dæmones ab obfessis ad Lutheri funus avolaverint, &c. Plu-

ravide in *indicibus sub voce Lutherus & Calvinus.* Confer & *Lib. 5. Sect. 16. p. 772.* Accedit & altutia, qua usus est Del Rio, dum passim simular, quasi studio veritatis subinde disputet contra assertiones quasdam scriptorum pontificiorum, in questionibus ad magiae crimen pertinentibus. Et hac ratio genuina est, cur tot vicibus haꝝ disputationes Del Rii iterum impressa fuerint; non, ut vult Baylius *dans la réponse aux questions d'un Provincial. Tom. I. c. 16. p. iii.* quod id ideo factum sit, quia nil magis aptum sit ad excusandam incredulitatem, quam si proferantur exempla nimiae credulitatis, quibus repletæ sint haꝝ disquisitiones. (Etis hæc ultima assertio vera sit.)

(d) Nam anno 1606. Hermanus Gembergius in latinam lin- guam id opusculum transtulit.

niæ Rex, edita Anglico sermone Dæmonologia, fabulas istas defendere aggressus fuerit. Et non potuit non præjudicium auctoritatis regiæ valde nocere veritati, imprimis illo tempore, ubi ipsi eruditæ famigeratissimi Jacobo certatum adulabantur (e). Quantuero sit pretii hæc Dæmonologia, patebit ex paucis excerptis, quæ subjiciemus (f).

§. LXXXII.

(e) Prædicantes eum ut sapientissimum, & Salomini comparandum. Nam post mortem Regis, ut fieri solet, mitius de ejus eruditione sentiebant, & hodinum sentiunt cordatores. Vid. Larreus *Hist. Anglic. sub Jacobo I. p. 640. seq.*

(f) In præfat. p. 8. dicit, se ex conscientia, (quæ etiam erronea esse potest) libellum hunc edidisse. P. 9: meminit Angli cuiusdam, nomine Scotti, qui incantationem possibilem esse negaverit, quem propterea Sadducæum vocat; item Wieri, quem dicit, ex metu, ne puniretur, in scripto suo declarasse, quod sit professionis illius. (Sensui communihac locutio repugnat, quod aliquis se magnum declaret ex metu, ne puniatur.) P. 13. ad Bodini Dæmonomaniam provocat, addens tamen, eam studio majori

collectam, quam judicio conscripatam fuisse. Provocat etiam ad Theologos Germanos, Hyperium, & Hemingium, qui pro ejus stent sententia. Lib. 1. C. 1. §. 16. potissimum fundamentum scripti sui ponit in confessionibus sagarum. P. 17. contra dissentientes urget canonem, contra negantem principia non esse disputandum; (adeoque fabulas de magis ut principia demonstrationis non indigentia præsupponit) atque iterum experientiam quotidiam, & sagarum confessiones urget C. 5. p. 47. libros, dubitationes contra illam persuasionem proponentes, vocat diaboli scholam. C. 6. p. 52. seq. de contractu diaboli cum sagis, ejusque circumstantiis, tanquam si legislatorum ageret, secure pronuntiat, & loco probationis p. 62. dubitantes ad varias historias, eas-

§. LXXXIII.

Anno 1613. Franciscus Torreblanca, Ictus Hispanus, quatuor libros de magia edidit, postea Lugduni ^{Franc. Tor} 1678. iterum impressos; quibus etiam strenue utrum ^{reblanca de} tur judices & advocati in quæstionibus de sagis; ^{magia 1613.} eti

casque authenticas, (scilicet) ab aliis autoribus relatas, ablegat. Lib. 2. p. 91. iterum ad confessiones provocat, quod diabolus cum sagis templum ingrediatur, suggestum occupet, & quod sagæ in adoratione dia boli ejus posteriora osculentur. Addit p. 92. eti: hoc ridiculum videri posset, credibile tamen esse, vere factum fuisse, cum legamus, in Caleuthia diabolum sub forma hirci comparere, & juramentum fidelitatis a populo illo exigere. Lib. 2. c. 44. p. 99. tamen dicit, esse incredibile, quod Diabolus corpora sagarum comprimere possit, ut per spatia locorum arcta penetrare possint; quia hoc non minus quam transubstantiatio Pontificia, quantitatæ corporis naturalis ad versetur. C. 5. p. 164. seq. in causas inquirit, cur plures mulieres quam viri arti huic addicte sint. C. 6. p. 121. adserit, sagas majori potestate prædictas esse

adversus Magistratus negligentes, quam adversus eos, qui se vere in eas inquirunt, ac eas torquent ac puniunt secundum legem Dei. C. 7. p. 127. seq. docet, spectra & larvas magis abundans in Papatu, sed haec cessasse post reformationem. Contra potestatem sagarum diabolica magis invaluisse post reformationem, quod experientia in Hibernia testetur. Posteriori negantes, iterum vocat Sadduceos, isque imputat, ac si simul tacite negent ipsius DEI omnipotentiam. Lib. 3. C. 3. p. 155. seq. confirmare vult persuasionem de incubis & succubis & causas enarrat, cur spiritus isti potius in septentrionalibus, barbaricisque mundi partibus, scil. in Lapponia, Fin landia, Orenia, Scotia, quam in aliis mundi regionibus, versentur. C. 6. p. 185. dicit, vel ideo denunciationis sagarum per alias sagas pro validis ha bis-

etsi & hic nil nisi fabulas inquisitorum fundamenti loco ponat (g).

§. LXXXIV.

*Carpzovii
doctrina de
sagorum pa-
dis & concu-
bitu cum de-
mone circa
medium Sec.
XVII.*

Denique cum Benedictus Carpzovius, JCtus alias de universa Jurisprudentia, Saxonica præcipue, immortaliter meritus, circa medium Sec. XVII. partim doctrinas inquisitorum sæpius memoratas defendere multis rationibus allaboraverit (h), partim sententias Scabinorum Lipsiensium ab anno 1582. ad annum 1622. recensuerit (i), in quibus referuntur confessiones sagorum de rebus rationem omnem & fidem superantibus, sed tamen, ac si ve- ræ

bendas, quia versemur in negotio prodictionis summæ adversus Principem Principum, i.e. Deum (adeoque in crimine excepto) &c.

(g) Ut ex ungue leonem noscas, Lib. 2. c. 6. n. 4. seq. p. 172. cum allegatis legum & doctorum probat, contractum diaboli cum sagis esse contractum innominatum, do ufas, ex quo nascatur actio praescriptis verbis, diabolo quidem adversus hominem, (mirum, quod non etiam fabulas excogitaverint de actionibus his secundum formulas pragmaticotum a diabolo adversus sagas | 50.

institutis,) non tamen adversus dæmonem. Etsi enim ultro citroque obligationem producant, in dæmonem tamen non cadere posse obligationem, neque civilem neque naturalem, quia non sit pura creatura anima & corpore constans; neque hominem habere justam causam ea de re conquerendi, quia contrahens non debeat esse ignarus conditionis ejus, cum quo contrahit &c. Quis non misereatur ineptiarum.

(h) In *Prædicta rerum criminalium qu. 48. 49. 50.*

(i) Quæ subiuncta sunt d. qui.

(k)

essent; a judicibus acceptis: ad ejus autoritatem & ad illas sententias postea unanimiter provocarunt JCTI pariter & Theologi Protestantes. Ut adeo non opus sit, ut in horum sententiis ulterius recensendis sumus prelixiores.

§. LXXXV.

Sed voluit tamen divina providentia, ut excœcan-
tibus se ipsos in media Evangelii luce eruditis EV-
angelicis, ex mediis Papatus tenebris surgerent, qui pro viris ma-
errorem illum jam communem & universalem ite-
rum destruere aggredentur. Anno enim 1653. Gabr. Nau-
dæus edidit idiomate Gallico Apologiam
pro viris magnis falso magiæ accusatis (k), librum eru-
ditum, & studiosis veritatis imprimis commendan-
dum (l); et si & hic glaciem saltem fregerit,
&

(k) Puta Zoroastre, Orpheo,
Pythagora, Numa Pompilio,
Democrito Empedocle, Apollo-
nio, Alchindo, Geber, Artephio,
Thebir, Anselmo de Parma, Ray-
mundo Lullio, Arnoldo de
Villa Nova, Petro de Apono,
Paracelso, Henrico Cornelio
Agrippa, Savanarola, No-
stradamo, Divo Thoma, Ro-
gerio Bacone, Thoma Burgeio,
Michaële Scoto, Johanne Pico
Mirandulano, Trithemio, Ro-
berto Lincolnensti, Alberto
Magno; Papis, Sylvestro II.
Gregorio VII. &c. Josepho, Salo-

mone, sapientibus ex oriente Vir-
gilio &c.

(l) In primis quod C. 3 - - 7.
agat de causis variis, ob quas mul-
ti pro magis falso fuerint habi-
ti, v. g. quod ipsi talem famam
affectaverint, item ob singula-
rem eructationem, imprimis stu-
dia Mathematica; ob libros
magicos illis falso adscriptos
ob odia, ignorantiam, credulita-
tem aliorum, ob scriptores Roma-
nicos, ob fabulas Nideri, Spren-
geri, Institoris, Bodini &
similium. Item, quod c. 22.
& ult. recenseat causas, quibus

talia

K

& multa reliquerit addenda & emendanda aliis (m).

§. LXXXVI.

*Autor cauti-
onis crimi-
nalis de pro-
cessibus con-
tra sagas.*

Propius tamen ad scopum nostrum accessit autor cautionis criminalis de processibus contra sagas (n); quem, et si nomen suum non apposuerit, fuisse tamen Patrem Fridericum Spee Jesuitam, indicavit Illustr. Leibnitius (o): hic enim summam iniquitatem processus inquisitorii contra sagas ita ad oculum demonstravit, ut merito ruborem excutere debeat defensoribus hujus processus inter Evangelicos.

§. LXXXVII.

*Allia que-
dam scripta
huc perti-
nentia.*

Pertinet etiam huc meditatio Richardi Simonis super sententia condemnatoria in processu inquisitorio contra sagas a Consilio Regio Parisiensi an-

null-

talia mendacia per aliquot secula pro veris fuerint habita, nempe scriptorum credulitatem, indigentiam, superbiam, polymathiam, &c. Vellitat equidem, promores suo Gisbertus Voetius *Parte. tercia disp. select. p. 63.* Naudæ hoc scriptum, variis modis; sed vellitat saltē.

(m) Imprimis circa ortum & causas fabularum harum.

(n) Qui jam anno 1642. pro-

diit, & anno 1648. ab Hermanno Schmidio in linguam germanicam est translatus.

(o) Ex cuius relatione Placitus Theatro anonymorum veri auctoris nomen inferuit. Confer ejusdem Illustr. Viri tractatum anno 1710. gallico idiomate conscriptum *sur la Bonté de dieu & la liberté de l'homme part. 1. p. 115. seq.*

nullata (p); & scriptum satyricum ante biennium Amstelodami editum (q).

§. LXXXIX.

Unde sperandum est, persuasionem illam communem de sagis tandem aliquando iterum interituram esse (r); ut adeo non opus sit, ut multa admonemus de primariis erroribus, ex quibus hæc persuasio orta fuit, & quomodo unus error alterum generaverit, item de impedimentis, cur primi adversarii illorum errorum, ut Wierus &c. non multum potuerint proficere. Quamvis etiam ex hac tenus sparsim quoad historiam horum errorum dictis, a lecto.

Conclusio.

(p) Tomo 2. Bibliothecæ Criticæ. 6. p. 114. seq. cuius rubrica est: *Reflexions sur un Arrêt du Conseil, qui eaffe un Arrêt du Parlement de Rouen contre quelques personnes condamnées à mort comme Sorciers. Diverses remarques sur les Livres, qui traitent de magie & Cabale.*

(q) *L' Histoire des imaginations extravagantes de Mons. Oufle, causées par la lecture des Livres, qui traitent de la Magie, des Sorciers Loups-garous, Incubes, Succubes, & du Sabbath &c. Ubi absurdissima quoque ex defensoribus processus contra sagas*

& similiūm nugarum excerpta sunt.

(r) Nam plus nocent ejusmodi persuasionibus aperte insultis scripta satyrica, quam refutationes seriae. Ita v. g. Erasmi Colloquia & encomium Moriae plus nocuerunt superstitionibus monachalibus & erroribus Academicis, quam disputationes maxime seriae primorum Reformatorum. Adde, quod il lustri Leibnitius notaverit loco modo lit. o. citato p. 217, quod Friderici Speci cautio criminialis jam effecerit; ut non solum ab Electore Moguntino sed & a Ducibus Brunsuicensibus, & a plurimis aliis Principibus Germaniae

lectoribus judicio pollutibus facile tales observa-
tiones in ordinem redigi possint, & nonnulla etiam
hic suppeditet Naudæus (s)

maniæ, illa iniquitas processus | (s) de tract. c. 3. 4. 5. 6. 7.
inquisitorii contra sagas fuerit | & 22.
abrogata.

F I N I S.

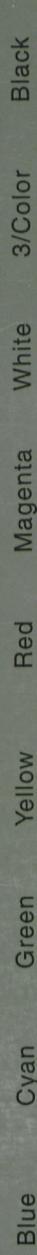
Halle, Diss., 1712 T-2

8								
7								
6								
5								
4								
3								
2								
1								
0								
Inches								
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
Centimetres								
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								

B.I.G.

Farbkarte #13

O JURIS CANONICI
DE
LIGINE
AC
LESSU PRO.
INQUISITORII
RA SAGAS,

Quam
MAGNIFICENTISSIMO,
PRINCIPE AC DOMINO,
FRICO WILHELMO,
E, MARCHIONE BRANDENB.
GDEB. GUBERNAT. &c. &c.
RÆSIE
ANO THOMASIO,
Æ REGIS CONSILIARIO INTIMO,
CIANÆ DIRECTORE AC PROFESSORE
ULTATIS JURIDICÆ ORDINARIO,
PRUM EXAMINI SUBIICIT
prilis A. M DCC XII.
H. L. Q. C.

PAULUS IPSEN,
SLESVICE NSIS.

MAGDEBURGICÆ,
IANUM HENDELIUM, 1729,

37